

Спаситель  
Ю Несбьо

Інспектор Харрі Холе #6

Норвежець Ю Несбьо (нар. 1960 р.) у себе на батьківщині спочатку став відомим як економічний оглядач (він закінчив Норвезьку школу економіки), потім як рок-музикант і композитор популярної групи «Di Derre», а наприкінці 90-х ще і як письменник, автор серії романів про поліцейського Харрі Холе. Перший з романів серії – «Нетопир» (1997) – був визнаний кращим детективом Скандинавії, удостоївся у критиків звання «миттєвого бестселера» й приніс авторові престижну премію «Срібний ключ». У видавництві «Фоліо» вийшли друком романи Ю Несбьо «Нетопир», «Червоногрудка», «Безтурботний», «Привид», «Мисливці за головами», «Таргани», «Леопард», «Сніговик», «Пентаграма», «Поліція».

Невідомий міжнародний кілер на різдвяному концерті в Осло убиває офіцера норвезької Армії спасіння. Розслідуванням цього злочину займається Харрі Холе, котрий як завжди з головою поринає у свою улюблену роботу. Тепер він залишився сам-один: колеги його недолюблиють, старий начальник пішов, новий – більш за все поцінує дисципліну, а це слабке місце інспектора Холе. Втім, він іде по сліду вбивці й розуміє, що кілер – лише виконавець, а замовники набагато могутніші й респектабельніші, ніж можна собі уявити.

Щоб розкрити заплутану справу і по-своєму відновити справедливість, Харрі доведеться розгадати багато зловісних таємниць...

Ю Несбьо

Спаситель

Хто це гряде із Едому, у шатах червоних із Боцри? Хто Той пишний в убранні Своім, що в величі сили Своєї врочисто гряде? Це Я, що говорить у правді, що владний спасати!

Ісаї, 63:1[1 – Вібілія. Переклад І. Огієнка.]

Частина перша

Адвент

Розділ 1

Серпень 1991 року. Зорі

Вона мала чотирнадцять років й тверду віру в те, що коли заплющитися й зосередитися, то можна побачити зірки просто крізь стелю.

Навколо неї дихали жінки. Рівне, глибоке, сонне дихання. Й лише одна з них хропіла – тітка Сара, котрій випало спати на матраці під розчиненим вікном.

Вона заплющилась, намагаючись дихати, як решта. Сон не приходить, а надто через те, що все навколо раптом стало новим й геть інакшим. Звуки ночі й лісу тут, в Естгорі, зовсім інші. Й люди, з якими вона добре зналася через зібрання у Храмі чи через літні табори, ніби змінилися. Як, власне, й вона. Цього літа її обличчя й тіло у люстерку над умивальником були нові. Й ці відчуття, дивні хвили жару й холоду, коли на неї дивився якийсь хлопчина. А надто один з них – Роберт. Цього року він теж став інакшим.

Вона знову розплющилась, уп'ялася очима у простір. Бог здатен на дивовижні речі, серед іншого – дозволити їй побачити зірки крізь стелю. Якщо на те буде його воля.

День випав довгий, сповнений подіями. Сухий літній вітер шумів у лугових травах, ніби у лихоманці, витанцьовувало листя на деревах, світло дощем накрапало в обійстях дачників. Вони слухали курсанта Офіцерського училища Армії спасіння, котрий оповідав, як був проповідником на Фарерських островах. Милый хлопчина і розповідав завзято й пристрасно. Але вона більше переймалася іншим: відмахувалася від джмеля, що дзижчав над головою, а коли комаха раптом відлетіла, її розморило від спеки, й вона задрімала. Курсант закінчив розповідь, і всі прикипіли поглядами до командувача, Давида Екхофа, а той дивився на них усмішливими молодими очима, попри те, що він мав вже за п'ятдесят. Привітальним жестом Армії спасіння командувач, піднявши праву руку, направив вказівний палець у небеса й голосно промовив: «Алілуя!» Потому запропонував благословити роботу курсанта серед злидених та відринутих й нагадав Євангеліє від Матвія, де говориться, що Ісус Спаситель може незнайомцем блукати вулицями, бути в'язнем, голодним та голим. Й у Судний день праведники, що допомагали знедоленим, підуть у вічне життя. Скидалось, що попереду довга промова, але потім йому хтось щось прошепотів на вухо, й він розсміявшись сказав, що далі за розкладом Молодіжна зміна й що сьогодні черга Рікарда Нільсена.

Вона чула, як Рікард заговорив дорослим голосом, не таким, яким дякував командувачу. Як і зазвичай, Рікард все занотував й вивчив напам'ять. І тепер не затиначись розповідав про боротьбу, якій вирішив присвятити життя, боротьбі Ісуса за Царство Боже на землі. Голос був схвилюваний, утім, монотонний та заколисуючий. Він не зводив з неї замисленого погляду. Вона закліпала повіками, спостерігаючи, як його упріла верхня губа викарбовувала звичайні пишномовні фрази. Тому не помітила, коли чиясь рука доторкнулася до її спини. Й лише коли пучки пальців пробігли хребтом аж до попереку, а потім ще нижче, вона похолола під тонкою літньою сукенкою.

Озирнувшись, побачила перед собою усміхнені карі очі Роберта. Й пожалкувала, що не така смаглява, як він, бо тоді б він не зауважив, як вона зашарілася.

«Цить!» – прошепотів Юн.

Роберт та Юн – брати. Попри те, що Юн старший на рік, їх частенько вважали за близнюків. Але Робертові вже сімнадцять, схожість братів досі прикметна, однак вони вже різняться помітніше. Роберт – веселий, безтурботний, завжди готовий пожартувати й добре грає на гітарі, але частенько запізнюється на служби до Храму, та й у жартах, буває, задалеко заходить, надто зауваживши, що розсмішив людей своїм жартом. Тоді Юн

нерідко направляв брата. Юн – порядний хлопчина, відповідальний, більшість гадала, що він піде в Офіцерське училище й – хоч вголос і не казали – знайде собі дівчину в Армії спасіння. А от щодо Роберта, то стосовно останнього у багатьох були сумніви. У Юна було на два сантиметри більше зросту, але Роберт, навдивовижу, видавався вищим. Річ у тім, що Юн років з дванадцяти почав горбитись, наче увесь тягар світу обтяжив його плечі. Обое смагляві, з правильними рисами обличчя, а от вираз очей геть різниться. У Робертових очах проступало щось понуре, загадкове. Вона і прагнула, й не прагнула дізнатись, що саме.

Рікард не змовкав, а вона далі перебирала поглядом знайомі обличчя на зібранні. Колись вона одружиться з якимось хлопцем з Армії спасіння, може, їх відправлять до іншого міста чи в інший куточок країни. Але всі вони повертатимуться сюди, у Естгор, адже Армія нещодавно придбала цю садибу саме для того, щоб вона стала для всіх табором літнього відпочинку.

Трохи далі від юрби, на ганку, сидів білявий хлопчина, бавлячи кішку, що вместилася у нього на колінах. Вона зауважила, що щойно він дивився на неї, але встиг відвести очі, перш ніж їхні погляди перетнулися. Вони не були знайомі, хоча вона знала, що це Мадс Гільструп, онук колишніх власників Естгора, що він на кілька років старший за неї і що Гільструпи – заможна родина. Загалом, він привабливий, лишень якийсь самотній. До речі, що він тут робить? Приїхавши напередодні, блукав табором з понурою зморшкою на чолі, ні до кого не говорив. Та кілька разів вона відчувала на собі його погляд. Цього року всі на неї витріщалися. У цьому теж була незвичність.

Вона виринула з думок, коли Роберт, схопивши її за руку, сунув їй щось у долоню, промовивши:

– Приходь у стодолу, коли малий генеральчук добалакає. Я щось тобі покажу.

Підвівшись, він пішов, а вона, глянувши у долоню, мало не зойкнула. Затуливши рота другою рукою, кинула у траву – джмеля. Він ще ворушився, але лапки та крильця були повідривані.

Нарешті Рікард закінчив промову, вона зауважила, як її батьки укупі з батьками Юна та Роберта пішли до столів з кавою. У своїх парафіях у Осло обидві родини вважалися «згуртованими сім'ями», і вона була свідома, що за нею приглядають.

Вона пішла у бік вбиральні. Зайшовши за ріг, коли вже ніхто не бачив її, прожогом кинулася у стодолу.

– Чи ти знаєш, що це за штуkenція? – спитав Роберт, сміючись очима, голос його лунав низько, не так, як минулого літа.

Лежачи на сіні, він обтесував дерев'яний корінець складаним ножом, котрий завжди носив при собі. Зараз він підніс корінець догори, й вона роздивилася, що то таке. Бачила вже на малюнках. Єдина надія, що через темряву в стодолі він не зауважить, як вона зашарілася.

– Ні, – збрехала вона, сівши поруч на сіні.

Роберт дивився на неї насмішковано, немов знав про неї щось таке, чого вона й сама про себе не знала. Вона теж дивилася на нього, відкинулася назад, спершись на лікті.

- Його місце отут. - Миттю рука Роберта опинилася у неї під сукнею. Вона відчула корінець з внутрішнього боку стегон, й перш ніж встигла стулити ноги, той уп'явся у труси. Роберт гаряче дихав їй у шию.

- Ні, Роберте, - прошепотіла вона.

- Я витесував його саме для тебе, - прошепотів він у відповідь.

- Припини, я не хочу.

- Чи ти відмовляєш? Мені?

У неї перехопило подих, вона не мала змоги ані відповісти, ані закричати, але раптом у дверях почувся голос Юна:

- Припини, Роберте.

Вона відчула, як він розслабився й відпустив її, прибрав руку, а корінець так і лишивсь затисненим поміж ніг.

- Ходи сюди, - наказав Юн, ніби кликав неслухняного собаку.

Роберт підвівся, гигикнувши, підморгнув їй і вийшов до брата на сонце.

Вона випросталась й взялася обтрушувати з себе сухі травини, одночасно відчуючи й полегшення, й сором. Полегшення, бо Юн зупинив їхню божевільну гру. А сором, бо він нібито гадав, що це більше, ніж гра.

Згодом, під час молитви перед вечерею, вона звела голову й враз перестріла поглядом Робертові очі. Він ворушив губами, промовляючи якесь слово, але вона не збагнула, яке саме, утім, все одно гигикнула. Роберт - божевільний! А вона... так, вона? Теж божевільна. І закохана. Але закохана зовсім не так, як було у дванадцять чи навіть у тринадцять. Зараз їй чотирнадцять, і це набагато серйозніше. Важливіше. І цікавіше.

Вона відчувала, як усередині клекоче сміх, але й далі лежала, намагаючись побачити зорі крізь стелю. Тітонька Сара біля вікна зарохкала й припинила хропти. Почулось пугкання. Пугач, абощо?

Треба у вбиральню, попісяти.

Їй не хотілося вставати, але треба. Доведеться чимчикувати вогкою від роси травною повз стодолу, яка вночі була геть темна й непривітна. Вона заплющилась - ні, марно. Вилізла зі спального мішка, сунула ноги в сандалії і навшпиньки дісталася дверей.

На небі де-не-де виднілися зірки, але невдовзі вони зникнуть, адже вже за годину почне світати. Тіло обдавало прохолодою, вона поспішала стежиною, прислухаючись до незбагнених нічних звуків. Якась комашня, яку вдень не видно-не чути. Звірі полюють. Рікард казав, що бачив у гаю лисиць. А може, і тварини й комахи ті ж самі, що й вдень, але вночі звуки інші. Змінюються. Перетворюються.

Вбиральня самотньо стояла на згірку за стодолою. Що ближче підходиш - то вона ніби виростає. Дивакувата, кособока хатка, збита з нефарбованих дощок, кривих, розтрісканих, посірілих від негоди. Без вікон, лише двері та прорізь у вигляді маленького серця. А найгірше, що ніколи наперед не втямиш, чи є там хто, чи ні.

Чомусь їй видавалось, що там конче хтось сидить.

Вона кахикнула – якщо там зайнято, то подадуть знак.

З гілки на галявині злетіла сорока. І все, тиша.

Вона стала на кам'яну сходинку. Схопила оцупок, що правив руків'ям. Потягнула до себе. Усередині було темно й порожньо.

Вона перевела дух. Біля сідала стояв кишеньковий ліхтарик, але умикати світло не було потреби, тож вона підняла кришку й зашипнулася. Підібгала нічну сорочку, спустила труси й сіла. Все стихло, й ніби почулися якісь звуки. Напевно що не тваринка, не сорока й не комашка. Щось хутко рухалось у високій траві за вбиральнею. Потім усе заглушило дзюркотіння. Але дарма, бо серце її вже знавісніло стукотіло.

Вона хутко натягнула труси й стала, нашорошивши вуха. Вона чула лише легке шурхотіння листя та гучний стукіт власного серця. Зачекала, поки серце заспокоїться, розщепнулася, розчинила двері. Темна постать майже цілковито заступала одвірок. Мабуть, він, пришикнувши, стеріг її на сходах. За мить вона вже лежала на сідалі, а він, стоячи над нею, зачинив двері.

– Ти? – вирвалося в неї.

– Я, – одказав він чужим, тремтячим, захриплим голосом.

Він наліг на неї. Очі виблискували у темряві, коли він до крові прокусив їй губу й однією рукою, задравши сорочку, зірвав білизну. Вона відчула холодне лезо ножа коло шиї, лежала залякла від страху, поки він притискався до неї нижче пояса, ще навіть не знявши штанів, ніби тічна собака.

– Ані писку – на шматки порубаю! – прошипів він.

Й вона не пискнула. Адже вона мала всього чотирнадцять років й тверду віру в те, що коли заплющитися й зосередитися, то можна побачити зірки просто крізь стелю. Якщо на те Божа воля.

## Розділ 2

Неділя, 13 грудня 2003 року. Візит

Він вдивлявся у власне відображення у вагонному вікні. Намагався збагнути, у чому таємниця. Але не бачив у обличчі над червоною шийною хустинкою нічого прикметного – звичайнісіньке невиразне обличчя, очі, волосся на тлі тунельних стін між станціями метро «Курсель» та «Терн» так само темні, як вічна ніч метро. На колінах у нього лежала «Монд», обіцяла сніг, однак паризькі вулиці там, нагорі, під непроглядними хмарами так само були холодні й голі. Його ніздрі розширились, втягуючи слабкий, але цілком чіткий запах сирого цементу, людського поту, паленого металу, одеколону, тютюну, мокрої шерсті й жовчної кислоти – зовсім невикорінний сморід вагонів метро.

Під повітряним напором через зустрічний потяг скло у шибках задвигтіло, у темряві за вікном промайнули тьмяні прямокутники світла. Зсунувши рукав пальта, він зиркнув на годинника «Сейко SQ50», який отримав як плату від одного з клієнтів. Сकेцьке було вже подряпане, тож, можливо, він зовсім не справжній, а підробка. Чверть на восьму. У неділю увечері вагон

залюднений лише наполовину. Він роззирнувся. Люди у метро спали завжди, а надто по буднях. Відключалися, заплющувались, перетворюючи щоденний переїзд у метро на позбавлений сновидінь порожній відтинок, а червону чи синю ламану лінію на схемі метро – у такий собі безмовний відтинок між роботою та свободою. Він якось прочитав про чоловіка, який отак іздив туди-сюди у вагоні, сидючи й заплющившись, цілісінький день, й лише уночі, коли оглядали потяг перед поверненням у депо, побачили, що чоловік помер. Може, він, знаючи, що його ніхто не потурбує, навмисно спустився у ці катакомби, щоб у цій блідо-жовтій труні поєднати сивую ризкою життя та потойбіччя.

Але він сам прямував у інший бік. До життя. Йому лишилось виконати сьогодні увечері роботу тут, а потім в Осло. І квит. Й він назавжди покине катакомби.

Різка дзеленчання. Станція «Терн», двері зачинилися. Потяг знову зрушив з місця.

Він заплющився, силкуючись уявити інший запах. Запах дезодорантових кульок та свіжої теплої сечі. Запах волі. Але, мабуть, його мати, вчителька, казала правду: людський мозок здатен у найдрібніших подробицях відтворити все побачене чи почуте, але неспроможний відтворити запах, навіть найбільш звичайний і сильний.

Запах. Перед очима миготять картинки. Йому п'ятнадцять, він сидить у коридорі лікарні у Вуковарі, слухаючи, як мати тихо молиться апостолові Хомі, святому покровителеві робітників на будівництві, просячи заступництва за чоловіка. Від річки йде відлуння сербської артилерії, а з дитячої палати чуються крики тих, кого там оперують, адже дітей та немовлят більше там немає – жінки, відколи почалася війна, більше не народжують. Він працював при лікарні посильним й звик нехтувати звуками – і криків, й артилерійської канонади. Але не запахами. А надто одним. Під час ампутації хірурги спочатку різали м'язи до самої кістки й, аби пацієнт не стік кров'ю, припалювали судини чимось на кшталт паяльника, зупиняючи кровотечу. А запах паленої плоті й крові ні з чим не сплутаєш.

У коридор вийшов лікар і жестом показав їм з матір'ю зайти у палату. Коли вони наблизились до ліжка, він намагався обминати батька поглядом, уп'явшись у його великий засмаглий кулак, що стискав матрац, ніби силкуючись порвати його. Власне, це було батькові цілком до снаги, адже він мав найдужчі у місті руки. Батько працював арматурником; щойно стіни були зведені, наставала його черга стати до праці: він голіруч брав дроти, що стирчали з бетону, й метким рухом міцно скручував їхні кінці. Він бачив батька у роботі – той ніби ганчір'я скручував. Наразі ще ніхто не винайшов машину, яка б краще виконувала цю роботу.

Він знову заплющився, почувши батьківський крик, сповнений болю та відчаю.

– Хай хлопчик піде геть!

– Він сам попросився...

– Нехай іде геть!

Голос лікаря: «Кровотечу зупинено, зараз почнемо!»

Хтось схопив його під пахви й підняв. Він пручався, але ж був такий маленький, такий легенький. Тоді ж бо він і почув цей запах. Запах горілої плоті та крові.

Останнє, що він почув, були слова лікаря: «Пилку!»

Двері за ним зачинилися, й він впав навколішки, продовжуючи материну молитву з того місця, де вона її урвала. Врятуй його. Нехай він лишиться калікою, але врятуй його. Бог має владу вчиняти так. Якщо на те Його воля.

Він відчув на собі чийсь погляд, розплющив очі, повернувся у метро. На лавці напроти нього сиділа жінка – суворе, напружене обличчя, загублений погляд очей, які вона згодом відвела убік. Секундна стрілка на годиннику рвучко рухалась колом, поки він подумки повторював адресу. Порахував пульс. Нормальний. У голові легко, але не занадто. Йому не було ані спекотно, ані холодно, він не відчував ані страху, ні радості, ні прикращень, ні задоволення. Потяг уповільнив рух. «Шарль де Голль-Етуаль». Востаннє він ще раз кинув погляд на жінку. Вона не зводила з нього очей, але якщо їм доведеться, та хоч би й сьогодні, зустрітися знову, вона, безперечно, не впізнає його.

Він підвівся й підійшов до дверей. Негучно скрипнули гальма. Дезодорант та сеча. Й свобода. Котру все-таки не уявиш як запах. Двері розійшлися.

Харрі вийшов на платформу, став, удихнув тепле затхле повітря, зиркнув на папірець, де записано адресу. Двері за спиною зачинилися, й легкий повів вітру засвідчив, що потяг рушив далі. Харрі крокував до виходу. На рекламному плакаті над ескалатором повідомляли, що є засоби, якими можна запобігти простуді. Ніби відповідаючи, він почав кашляти й подумав: «Дідька лисого!» Встромив руку у глибоку кишеню шерстяного пальта, намацав під пляшечкою цигарки та кілька молочних пастилок.

Із цигаркою в зубах він проминув скляні двері, лишивши за спиною неприродну теплінь ослівського метро, й зійшов сходами у цілком природний для Осло мороз, у грудневу пільму. Машинально зігнувся. Егерторг. Маленький відкритий майдан, перехрестя пішохідних вулиць у самісінькому серці столиці, якщо за цієї пори року вона взагалі мала те серце. Торговельні ятки, попри те, що сьогодні неділя, розчинені, адже до Різдва лишилось безмалю два тижні, тож майдан кишів людом, що снував у жовтих віконних просвітах невігядливих чотириповерхових крамничок, що оперізували майдан. Зауваживши пакунки з подарунками, він нагадав собі, що треба придбати який-небудь подарунок для Б'ярне Мьоллера, адже завтра у нього останній робочий день у Поліцейському управлінні. Багаторічний начальник і найпалкіший заступник Харрі у поліції нарешті втілює у життя свій план відступу й з наступного тижня обійме посаду так званого слідчого у надважливих справах у Поліцейському управлінні в Бергені. По суті, це означало, що відтепер до самої пенсії він має змогу робити, що заманеться. Але ж Берген? Дощ та сирі, холодні гори. Мьоллер навіть родом не звідти. Харрі завжди дуже прихильно ставився до Б'ярне Мьоллера, хоча не завжди його розумів.

Його повагом проминув якийсь чоловік з голови до п'ят у надимній куртці та штанах, мов астронавт, випускаючи з округлих рожевих щік морозяну пару. Згорблені спина й стримані зимові вирази облич. Біля стіни годинникарні Харрі зауважив бліду жінку у тонкій шкіряній куртці з діркою на лікті, що тупцялася, сподіваючись знайти дилера. Жебрак, довговолосий, неголений, але цілком пристойно вдягнений у теплі й модні молодіжні лахи, сидів на газоні у позі йога, прихилившись до ліхтарного стовпа, нахиливши голову ніби у медитації, поряд стояв картонний стаканчик з-під капучіно. Цього року Харрі зауважував щодень більше жебраків, дивуючись, наскільки вони подібні один до одного. Навіть картонні стаканчики однаковісінькі, ніби таємний знак якийсь. Можливо, це інопланетяни нишком захоплюють його місто, його вулиці. А що, коли так? Та на здоров'я!

Харрі увійшов у годинникарню.

– Чи можете полагодити? – спитав він молодика за прилавком, простягаючи йому дідівського годинника, дідівського у повному сенсі слова. Харрі отримав його ще дитиною в Ондалснесі того дня, коли ховали маму. Спочатку навіть злякався, але дід заспокоїв його, сказавши, що годинника передають з рук у руки й що колись він теж мусить його передати. «Поки не пізно».

Він геть-чисто про нього забув аж до цієї осені, коли Олег був у нього на гостині на Софієсгате і, шукаючи ігрову приставку, знайшов у шухляді в столі срібний хронометр. Дев'ятирічний хлопчина, котрий вже давно обійшов його у їхній улюбленій грі, себто у трохи старомодному «Тетрісі», враз забув про змагання, яке так захоплено передчував, й захопився годинником – крутив, трусив, намагаючись змусити його піти.

– Він зламаний, – мовив Харрі.

– Дурниці, – відповів Олег. – Усе можна полагодити.

Глибоко у душі Харрі сподівався, що так воно і є, але часом його зборювали сумніви. Хай там як, а він вагався, чи познайомити Олега з творчістю гурту «Юкке та валентинки», а саме з їхнім альбомом «Усе можна полагодити». Але добряче поміркувавши, дійшов висновку, що мати хлопчика, Ракель, навряд чи оцінить зв'язок: її колишній коханець-алкоголік дає синові послуhati пісні про п'янство, які написав та виконав покійний наркоша.

– Чи можна полагодити? – спитав він молодика за прилавком.

Меткі та вмілі пальці вміть розкрили механізм.

– А чи варт?

– Тобто?

– У антиквара можна придбати кращий та ще й справний, і коштуватиме він дешевше, ніж полагодити цей.

– Але ви все ж таки спробуйте.

– Гаразд. – Молодик уже взявся роздивлятися механізм і ніби був цілком задоволений рішенням клієнта. – Приходьте у середу.

Вийшовши надвір, Харрі почув кволий звук гітарної струни, що лунав із підсилювача. Стало гучніше, коли гітарист, парубок, на обличчі якого ледь засіялося, у рукавичках без пальців підкрутив один з кілочків настройки. Незабаром на майдані Егерторг, саме тут, відбудеться передріздвяний концерт на користь Армії спасіння за участі відомих артистів. Люд вже потроху збирався навколо гурту музикантів, що поставали посеред майдану за різдвяним горням Армії спасіння, яке висіло на тринозі.

– Це ти?

Харрі озирнувся. Жіночка, ота, з поглядом наркоманки.

– Це ж ти, так? Замість Снупі? Мені конче потрібна доза, я...

– Даруй, – відповів Харрі, – помилилась адресою.

Вона витріщилась на нього. Похиливши голову набік, примружила очі, ніби угадуючи, чи не кпинить він з неї.

- Але ж я бачила тебе раніше!

- Я з поліції.

Вона осіклася. Харрі зітхнув. Добирала вона загальмовано, слова ніби пробивалися околясом випалених нервових волокон та зруйнованих синопсів. Але нарешті в очах тьмяно проблиснула ненависть, на яку Харрі чекав.

- Лягавий?

- Ми наче з вами домовилися, що ви лишаєтеся на Платі, га? - Харрі дивився повз неї, на вокаліста.

- Еге, - пробубоніла жіночка, ставши просто перед Харрі. - Ти ж не з нарковідділу. Тебе по ящику показували, ти вбив того...

- Відділ розслідування убивств. - Харрі легенько схопив її за лікоть. - Те, що шукаєш, знайдеш на Платі. Не змушуй мене пхатися з тобою у відділок.

- Не можна мені туди. - Вона висмикнула руку.

Харрі вже жалкував, що сплутався з нею, почав відхрещуватися.

- Принаймні пообіцяй, що не купуватимеш тут. І я піду. Згода?

Вона знову схилила голову до плеча. Тонкі знекровлені губи смикнулися, ніби вона зауважила в обставинах щось кумедне.

- А сказати тобі, чому я не можу піти на Плату?

Харрі мовчав, чекаючи на пояснення.

- Хлопчина мій там, ось чому.

Харрі відчув, як під груди підступив клубок.

- Не хочу, щоб він бачив мене у такому стані, второпав, лягавий?

Харрі, дивлячись на її норовливе обличчя, метикував, як відповісти.

- Щасливого Різдва! - кинула вона відвертаючись.

Харрі жбурнув цигарку в кучугуру коричневого снігу й пішов геть. Скоріше б покінчити з цією справою. Він уникав поглядом зустрічних перехожих, й вони теж не дивились на нього, уп'ялися очима у крижану скоринку під ногами, ніби мали нечисту совість, ніби вони, громадяни найщедрішої на світі соціал-демократії, все-таки стидалися. «Хлопчина мій там, ось чому».

На Фреденсборгвейен, неподалік Дайкманської бібліотеки, Харрі спинився. Ось вона, адреса, зазначена на конверті. Задер голову. Сірий з чорним фасад, нещодавно оштукатурений. Сира мрія любителя малювати графіті. У вікнах де-не-де вже порозвішували різдвяні прикраси - обриси на тлі м'якого жовтого світла, що збурювало думки про домашній затишок. «Можливо, саме так воно й є», - спало на думку Харрі. Понад силу, тому що по дванадцятьох роках на службі у поліції мимохіть заражаєшся презирством до людей, котре є невід'ємним від цієї роботи. Але він пручався цьому, треба віддати йому належне.

Знайшовши дзвінок з потрібним прізвищем, Харрі міркував, як краще повести мову, поставити питання. Дарма. Досі відволікав її голос: «Не хочу, щоб він побачив мене у такому стані».

Він махнув рукою. Чи взагалі існує спосіб висловити неможливе?

Він натиснув великим пальцем на холодну кнопку, й десь у будинку задзеленчав дзвінок.

Капітан Юн Карлсен відпустив кнопку дзвінка, поставив долі важкі пластикові пакети, глянув угору, на фасад. Будинок ніби зазнав обстрілу легкої артилерії. Штукатурка у багатьох місцях обсипалася, вікна квартири, що знищила пожежа на другому поверсі, позабивані. Спочатку він проминув блакитний фредріксенівський будинок, мороз ніби висмоктав усі барви, зробивши фасади на Гаусманнс-гате однаковісінькими. Й лише зауваживши захоплений безхатченками будинок, на стіні котрого намальовано «Західний кордон», він збагнув, що проминув потрібну адресу. Тріщина на склі дверей скидалася на «V» на знак «Victory» – Перемоги.

Юн здригнувся у своїй водонепроникній куртці: добре, що форма Армії спасіння зшита з якісної шерсті. Після закінчення Офіцерського училища, коли видавали нову форму, жоден з мундирів зі складу Армії йому не згодився за розміром, тож він отримав відріз й подався до кравця, котрий димів йому в обличчя, а потім раптом повідомив, що не вважає Ісуса Христа спасителем особисто для себе. Але справу свою він знав, тож Юн ввічливо подякував йому, оскільки не звик носити одяг, який добре йому пасував. Мабуть, усе через згорблену спину. Ті, хто бачив, як він сьогодні увечері крокував по Гаусманнс-гате, певно, гадали, що чоловік горбиться через крижаний грудневий вітер, котрий шпарив обличчя колючою сніговою крупю, женучи вуличними тротуарами, де торохкотіли машини, задубіле на камінь сміття. Утім, знайомі Юна Карлсена казали, що він горбиться, щоб збавити собі зросту й нахилитися до тих, хто нижчий за нього. От як саме зараз нахилився, щоб докинути двадцятикранову монетку у коричневий картонний стаканчик, затиснутий у брудній тремтливій руці.

– Як ся маєш? – спитав він у безформної постаті, котра, схрестивши ноги по-турецькому, сиділа на картонному клапті просто посеред тротуару у сніговому заметі.

– Чекаю своєї черги на курс метадону, – мовив сіромаха монотонно, затинаючись, ніби погано завчений псалом, не відводячи очей з колін чорних штанів Юна.

– Ти б завітав у наше кафе на Уртегата, – мовив він. – Погрієшся, попоіси й... – Закінчення речення потонуло в автомобільному ревінні, на світлофорі за їхніми спинами засвітилося зелене.

– Не маю часу, – одказав жебрак. – Чи маєш півсотні?

Звичний наркоманський виверт, як завжди, заскочив Юна зненацька. Зітхнувши, він сунув у кухоль сотню.

– Придивися собі щось у «Фретексі», якщо не знайдеш нічого – приходь у «Сторожову Вежу», – ми завезли туди нові зимові куртки. Адже ж замерзнеш у своїй джинсовій куртці.

Юн казав ці слова смиренно, як людина, що достоту знає, що на його милостиню придбають чергову дозу наркотиків, а що вдієш? Це був звичний приспів, одна з нестерпних моральних дилем, якими були сповнені його дні.

Він укотре натиснув кнопку дзвінка. Подивився на своє відображення у засмальцьованому вікні у вітрині крамниці поруч з під'їздом. Теа каже, що він великий та високий. А насправді й близько не так. Він маленький. Маленький солдат. Одначе згодом маленький солдат подасться в «Думпу» на Меллертвейен, за Акером, де починається східна окраїна Грюнерльокка, через Софіенберг-парк на Гетеборггата, 4, до будівлі, яка належала Армії спасіння, її могли винаймати її співробітники, зайде у під'їзд В, може, кивнувши, привітається з кимось з решти мешканців, а вони, мабуть, гадатимуть, що він йде до себе, на четвертий поверх. Але він підніметься ліфтом на п'ятий, перейде горищем у під'їзд А, прислухається, чи шлях вільний, поспішить до квартири Теа й постукає, як було домовлено. А вона, розчинивши двері, забере його в обійми, у яких він знову оживе.

Вібрація.

Спочатку він чомусь гадав, що то дрижить земля, місто, фундамент. Потім поставив один пакунок на асфальт, устроїв руку в кишеню у брюках. На долоні вібував мобільний. На дисплеї номер Рагнхільд. Тільки за сьогодні це вже втретє. Він усвідомлював, що відкладати більше не можна. Треба їй розповісти. Що вони з Теа вирішили заручитися. Щоправда, перше треба знайти слухні слова. Він поклав телефон знову у кишеню, намагаючись не дивитися на своє відображення. Але він прийняв рішення. Досить клеїти боягуза. Наберися хоробрості. Стань великим солдатом. Заради Теа з Гетеборггата. Заради батька у Таїланді. Заради Господа на небесах.

– Чого тобі? – гавкнуло з динаміка у домофоні.

– Привіт, це Юн.

– Хто?

– Юн. З Армії спасіння.

Він чекав.

– Чого тобі? – прохрипів голос.

– Я приніс їжі. Мабуть, вам знадобиться...

– Цигарки є?

Юн ковтнув слину, затупцював у снігу.

– Ні, цього разу грошей стало лише на продукти.

– Трясця.

Знову тиша.

– Агов? – позвав Юн.

– Що? Я розмірковую.

– Коли хочеш, можу зайти пізніше.

Задзижчав замок, Юн поспіхом штовхнув двері.

Не під'їзд, а смітник: покинуті газети, порожні пляшки, жовті калюжі сечі. Добре, що через морозну погоду Юн не мусить вдихати цей нудотний сморід, що стояв у будівлі за теплої погоди.

Він силкувався йти тихо, але все одно кроки були гучними. Жінка, що чекала на нього в одвірку, дивилася на пакунки. «Щоб на мене не дивитися», – міркував Юн. Обличчя у неї набрякле, заплиле, хоч воно й не дивина по стількох роках пияцтва, огрядна, з-під халата видніється засмальцьована майка. З квартири відгонило смородом.

Він став на майданчику, поставив пакунки долі.

– Чи твій чоловік теж удома?

– Так, він удома, – мовила вона з м'якою французькою вимовою.

Гарна. Високі вилиці, великі мигдалеподібні очі. Вузькі бліді губи. Й одягнена незле, принаймні як він спромігся зауважити крізь неспричинені двері. Він машинально поправив червону хустинку на шиї.

Важкі дубові двері, міцний латунний замок. Ще у під'їзді на вулиці Карно, чекаючи, поки консьєржка відчинить вхідні двері, він зауважив, що все в будівлі мало новий та дорогий вигляд – і одвірок, і домофон, і циліндрові замки. А те, що на ясно-жовтому фасаді та білих жалюзі – наліт сажі, лише підкреслювало поважний вік цього поважного паризького кварталу. У під'їзді висіли оригінальні живописні полотна.

– Чого вам треба? – Погляд та інтонація зовсім безсторонні, хоча, мабуть, за ними криється легка недовіра через його жакливо-кострубату французьку.

– Я маю повідомлення, пані.

Вона завагалася, але, зрештою, вчинила так, як він сподівався.

– Гаразд, зачекайте тут, я покличу його.

Вона зачинила двері, добре змащений замок плавко зайшов у гніздо. Він тупцював. Так, французьку таки треба підучити. Щовечора мати змушувала його студіювати англійську, але французьку так і не довела до ладу. Він дивився на двері. Французький одвірок. Французький візит. Гарно.

Він згадав Джорджі. Білозубий, усміхнений Джорджі був на рік старшим, отже, зараз має двадцять чотири. Чи він так само привабливий? Білявий, маленький, гарний, як дівчинка? Він був закоханий у Джорджі, без забобонів, беззастережно, як тільки діти здатні закохуватись.

За дверима почулися кроки. Чоловічі. Зараз двері розчиняться. Синій прочерк між роботою та свободою, звідси до мила та сечі. Незабаром сніжитиме. Він приготувався.

У дверях вигулькнула чоловіча фізіономія.

– Чого тобі, в греця, треба?

Юн, піднявши пакунки, зобразив на обличчі посмішку.

– Свіжий хліб. Добре пахне, хіба ні?

Фредріксен, поклавши свою величезну засмаглу руку жінці на плече, засунув її знову до помешкання.

– Мені пахне лиш одним: кров'ю християнина... – Він викарбував ці слова чітко, тверезим голосом, але водянисті очі на бородатому обличчі виказували інше. Намагалися зосередити погляд на пакунках. Чолов'яга з виду кремезний, дужий, але ніби усохлий зсередини. Увесь кістяк, навіть череп, усох, через що шкіра стала завелика розмірів на три, звисаючи важкими складками, а надто на злобливій фізії. Брудним пальцем Фредріксен торкнувся свіжих подряпин на перенісці.

– Проповідувати прийшов? – спитав він.

– Ні, я лише прагнув...

– Облиш, солдате. Ви ж прагнете отримати дещо на заміну, от як душу мою, наприклад.

Юн знизав плечима.

– Душі – не моя парафія, Фредріксене, мое діло – продукти...

– Ну ж бо, попроповідуй трішки!

– Я ж казав...

– Проповідуй!

Юн стояв, не зводячи погляду з Фредріксена.

– Розтули пельку й проповідуй! – гаркнув чоловік. – Проповідуй, щоб ми іли з чистою совістю, бісів християнин. Ну ж бо, не тягни kota за хвоста! Яке сьогодні послання Господне?

Юн розтулив рота й знову стулив. Ковтнув слину. Спробував ще раз, цього разу вдало:

– Й сказано нині: і віддав Він сина Свого, щоб той прийняв смерть... за гріхи наші.

– Брешеш!

– Ні, на жаль, я не маю такої змоги. – Харрі дивився на налякане обличчя чоловіка, котрий стояв у одвірку. З квартири йшли пахощі обіду, було чути, як розкладають столові прибори. Сімейна людина. Батько. Дотепер. Чоловік почісував передпліччя, дивлячись кудись повз голову Харрі, ніби хтось стояв за спиною, нахилившись над ним. Почухування лунало неприємно, як шарудіння.

Дзенькіт від столових приборів стих, як стихло шарпання за чоловіковою спиною, маленька рука лягла йому на плече, з-за якого показалося жіноче обличчя з великими наляканими очима.

– Що трапилось, Біргере?

– Поліцейський прийшов щось нам повідомити, – тихо відповів Біргер Голмен.

– Що скоїлось? – Жінка поглянула на Харрі. – Щось трапилось з нашим хлопчиком? З Пером?

– Так, пані Голмен, – відповів Харрі й зауважив, як її очі сповнилися страхом, й знову він силкувався знайти слухні слова, котрих неможливо знайти. – Ми знайшли його дві години тому. Ваш син помер.

Він мимохіть відвів очі.

– Але він... він... де? – Тепер вона дивилася на чоловіка, котрий так само чухав руку.

Адже ж до крові розчухає, спало на думку Харрі.

– У контейнері, у Бйорвіку. Як ми й боялися. Він помер задовго до того, як ми приїхали.

Здавалося, що Біргер Голмен раптом втратив рівновагу, він позадкував у погано освітлений передпокій й схопився за стоячу вішалку. Жінка зробила крок у одвірочку, й Харрі помітив, що чоловік за її спиною впав навколішки.

Харрі зітхнув, устроїв руку у внутрішню кишеню пальта. Холодний метал фляжки під пальці. Він вийняв конверта. Листа він не читав, адже й так чудово знав його зміст. Коротке офіційне повідомлення про смерть, безживні слова, ніякої зайвини. Бюрократична процедура.

– Мені дуже прикро, але я маю передати вам оце. Справа є справа.

– І в чому є ваша справа? – спитав коротун середнього віку французькою з підкреслено правильною вимовою, властивою не вищому товариству, а тим, хто прагнув стати його часткою. Візитер глянув на нього. Викапане фото у конверті, навіть туго зав'язана краватка й простора червона хатня сорочка такі самі.

Він гадки не мав, що саме скоїв цей чоловік. Навряд чи він фізично когось скривдив, позаяк, попри роздратоване обличчя, він став у захисну позу, був просто-таки наляканий, хоча стояв у одвірочку власної оселі. Може, поцупив чи розтринькав гроші? За виглядом цілком ймовірно, що працює з цифрами. Але навряд щоб з великими сумами. Звісно, має красуню-дружину, але не скидається на того, хто розкрадає у великих розмірах. Може, стрибнув у гречку, переспав з чужою жінкою, а чоловік її виявився... Але ні. Низенькі чоловіки з можливостями зазедве більшими за середні, які мають набагато привабливіших за себе дружин, зазвичай більше переймаються тим, чи не зраджує їх дружина. Цей чоловік дратував його. Може, саме у цьому річ. Може, він просто когось дратував. Він встроїв руку за пазуху.

– Справа моя... – мовив він, поклавши на міцний ланцюжок на дверях дуло «Л'яма-мінімакс», якого придбав усього за три сотні доларів, – ось у цьому.

Він прицілювався над глушником, простою металевою трубкою, накрученою на дуло, різьбу зробив слюсар у Загребі. Чорна обмотка з ізоляційної стрічки лише забезпечувала герметичність. Звісно, він міг придбати справжній глушник за сто з гаком євро, але яка потреба? Він все одно не заглушить свистіння кулі, що долає звуковий бар'єр, гуркіт гарячого газу, що стикається з холодним повітрям, брязкіт металевих деталей пістолета, що б'ються одна об одну. Це лише у голлівудському кіно постріли через глушник лунають ніби хлопання попкорну, що лускається.

Постріл – як удар батоном, він припав обличчям до вузької щілини.

Чоловік зі світлини упав горілиць. Без жодного звуку. У холі панувала напівтемрява, але у золотавому люстерку на стіні він помітив світло, яке падало з непричинених дверей, і власне око. Убитий лежав на товстому килимі кольору червоного вина. Чи він персидський? Може, він таки мав гроші.

А зараз усього лише маленький отвір у лобі.

Підвівши очі, він перехопив погляд його дружини. Якщо то його дружина. Вона стояла на порозі у кімнаті. За її спиною висіла лампа у великому солом'яному абажурі. Притуливши руку до рота, вона дивилася на нього. Він швидко кивнув їй. Потім поволі зачинив двері, встромив пістолет у наплічну кобуру й зішшов униз сходами. На зворотному шляху він ніколи не користувався ліфтами, як не послуговувався винайнятими автівками, мотоциклами чи будь-якими іншими засобами, що можуть застрягнути. І не біг. Не розмовляв і не кричав, адже голос – додаткова прикмета під час пошуків.

Відхід – найважливіша частина роботи, але саме її він полюбляв найбільше. То було ніби ширяння у хмарах, безвість без сновидінь.

На першому поверсі стояла консьєржка, спантеличено спостерігаючи за ним. Він прошепотів: «До побачення», але вона лише мовчки дивилася на чоловіка, і по всьому. За годину її допитуватиме поліція, попросять описати його. Й вона дасть опис. Середнього зросту чоловік, пересічної зовнішності. Років двадцяти. Чи, можливо, тридцяти. Але принаймні не сорока. Як на неї.

Він вийшов надвір. Париж тихо клекотав, наче гроза, що близько не підступала, але й ніколи не вщухала. Зброю викинув у сміттевий контейнер, який зауважив загодя. Два новісіньких пістолети такої ж марки чекали на нього у Загребі. Він придбав відразу кілька, зі знижкою.

Коли за півгодини автобус, що прямував з Парижа в аеропорт Шарля де Голля, проїжджав Порт-де-ля-Шапель, у повітрі заметушилися сніжинки, падаючи на блідо-жовту солом'яну стерню, що стирчала до неба.

Пройшовши реєстрацію та контроль безпеки, він попростував у чоловічий туалет. Став наприкінці довгого ряду пісуарів, розстебнув штани – цівка вдарила просто по дезодорованих таблетках на дні. Заплющився, зосереджуючись на солодких пахошах парадихлорбензолу та лимонного ароматизатора фірми «Джей та Джей кеміклз». Синій відтинок до свободи мав ще одну зупинку. Він посмакував на язичці слово: «Ос-ло».

### Розділ 3

Неділя, 13 грудня. Укус

Відхилившись на спинку стільця, Харрі сидів у кімнаті 605 у червоній зоні на шостому поверсі Поліцейського управління, величній скляно-бетонній споруді, осередку найбільш численного штату поліцейських у Норвегії. Цю кімнату Халворсен – молодий поліцейський, з яким Харрі розділяв десять квадратних метрів, – називав Коміркою розкритих справ, а Харрі, щоб охолодити запал Халворсена, – Учнівською коміркою.

Але наразі Харрі наодинці свердлов поглядом стіну, де напевно мало б розташовуватись вікно, якби таке було у комірці.

Неділя. Він написав звіт й, отже, мав змогу піти додому. Але чому ж не йшов? За уявним вікном він бачив огорожену пустку біля затоки Бйорвік, де сніжинки, мов конфеті, падали на зелені, червоні та сині контейнери. Справу закрито. Перові Голмену, молодика, що сидів на героїні, остогидло життя, тож він, залізши у контейнер, прийняв останню дозу. Свинцеву. З пістолета. Жодних свідчень наглої смерті. Зброя лежала поряд. За агентурними даними, Пер Голмен не був боржником. Та й наркоторговці, вчиняючи розправу з боржниками, не маскували розстріл, видаючи його, приміром, за самогубство. Й нашо тоді дармувати вечір, обшукуючи на шпаркому вітрові непривітний контейнерний склад, де знайдеш хіба ще більше нещастя та безнадії?

Харрі глянув на вовняне пальто на вішалці. І кишенькова фляжка повна вщерть. Відколи у жовтні він придбав пляшку «Джима Біма», найлютішого свого ворога, він не торкався до неї – налив фляжку вщерть, а рештки напою вилив у мийку. Ось і носить з жовтня у кишені трунок, як нацистські керманічі носили пігулки ціаніду в підметках своїх черевиків. І до чого носитися з такою дурною думкою? Він гадки не мав. Та й несуттєво. Головне, що це діє.

Харрі глянув на годинник. Безмаль одинадцята. Вдома є гарна кавоварка з ужитку й небачений DVD, який він залишив саме для такого вечора. «Все про Єву» – стрічка знята у 1950 році, шедевральна робота Манкевича, з Бетт Девіс та Джорджем Сандерсом.

Поміркував. Знав, що обере склад для контейнерів.

Піднявши комір пальта, Харрі стояв спиною до північного вітру, котрий продував високий паркан перед ним та намітав замети навколо контейнерів. Портова територія з безлюдними просторами уночі взагалі скидалася на пустелю.

Загороджена територія була освітлена, але ліхтарі колихалися під потужними подувами вітру, й у проході між металевими контейнерами, наставленими один на один по два чи по три, шмигали тіні. Контейнер, на який дивився Харрі, був червоного кольору, і йому зовсім не личила жовтогаряча поліцейська стрічка. Однак у грудневому Осло він правив за пристойний притулок, оскільки ані розмірами, ані затишністю не поступався камерам попереднього ув'язнення у Поліцейському управлінні.

У звіті групи, яка працювала на місці пригоди – утім, складалася вона лише з двох осіб: слідчого та техника-криміналіста, – зазначено, що певний час контейнер стояв порожній. І був незамкнений. Охоронець казав, що замикати порожні контейнери не потрібно, адже територія загороджена, та ще й під охороною. Хай там як, а наркоман туди втрапив. Ймовірно, Пер Голмен – один з багатьох, хто знайшов прихисток неподалік Бйорвіка, звідки як шапкою кинути до наркоманського «супермаркету» на Платі. Цілком імовірно, що охоронець свідомо прогледів, що контейнери стали нічліжкою для наркоманів, може, він усвідомлював, що часом ці контейнери рятували чиєсь життя?

Контейнер не зачинено, але на воротах висить величезний комірний замок. Треба було зателефонувати з управління й попередити про свій прихід, розпачливо подумав Харрі. Якщо тут взагалі є охорона, бо він чомусь нікого не зауважує.

Харрі знов поглянув на годинник. Поміркував, оцінюючи висоту паркану. Він у добрій формі. Навіть у надзвичайно добрій. Не доторкався до спиртного з

часу згубного зриву влітку, постійно тренувався у спортзалі в управлінні. Ба більше, ніж постійно. Перед снігом здолав на стадіоні колишній рекорд Тома Волера у бігові з перешкодами. За кілька днів Халворсен лагідно поцікавився, чи не пов'язані його досягнення з Ракеллю. Він-бо має таке враження, що вони більше не зустрічаються. Харрі небагатослівно, проте по-простому пояснив молодому колезі, що, хоч вони й мають спільний кабінет, особисте життя вони не поділяють. Халворсен на те лише знизав плечима, спитавши, з ким тоді він намірився його поділяти, й отримав доказ свого здогаду, адже Харрі підвівся й вийшов з кабінету 605.

Триметровий. Без колючого дроту згори. Як ракові ногу відірвати. Харрі якомога вище схопився за сітку, обіперся ногами в стовп у паркані й підтягнувся, знову схопився ще вище, мить повисів на витягнутих руках, доки знов не уп'явся ногами у паркан. Ніби гусениця. Отак, ось він і перекинув тіло на той бік паркану.

Піднявши засув, він розчинив дверцята у контейнері, добув великий потужний армійський ліхтар, скочив під стрічку поліцейського огороження й заліз усередину.

Дивна тиша, ніби всі звуки теж позамерзали.

Харрі увімкнув ліхтар, націлив промінь у глиб контейнера. Долі обведено крейдою обриси тіла – місце, де знайшли труп Пера Голмена. Беата Льонн, керівник криміналістичного відділу, показувала йому знімки. Пер Голмен сидів, прихиливши спину до стіни, з діркою у правій скроні, й праворуч від нього лежав пістолет. Крові небагато. Коли стріляєш у голову – це єдина перевага. Пістолет має невеликий калібр, тож вхідний отвір маленький, а вихідного взагалі немає. Отже, судовий медексперт знайде кулю у черепі, куди вона втрапила, мов кулька з настільного футболу, обернувши на лемішку все, чим міркував Пер Голмен. І прийняв своє рішення. І, врешті, наказав пальцеві натиснути на курок.

«Незбагненно», – щоразу повторювали його колеги, вкотре знаходячи молодого самогубцю. Найімовірніше, міркував Харрі, вони казали так, намагаючись захистити себе самих, відігнавши навіть таку думку. Іншого пояснення їхнього «незбагненно» він не знаходив.

Але саме це слово спало йому на думку, коли він сьогодні стояв на сходовому майданчику й спостерігав, як у темному передпокою батько Пера Голмена впавав навколішки, дивився на його згорблену спину, що здригалася від плачу. Й оскільки він не знав утішливих слів про смерть, Бога, спасіння, потойбічне життя й не бачив у тому сенсу, безпорадно пробурмотів: «Незбагненно».

Харрі вимкнув ліхтар, сунув його у кишеню, і все навколо оповив морок.

Він згадав батька. Улава Холе. Викладач на пенсії, що мешкав у оселі в Уппсалі. Згадував, як у нього палали очі, коли раз на місяць він чи дочка, Сестреня, приїздили провідати його, і як вогник в очах поволі згасав, поки вони пили каву й теревенили. Адже єдине, що хоч коли важило, лишилося лише на фото, що стояло на піаніно, на якому вона колись вигравала. Він, Улав Холе, загалом зараз не був чимось зайнятий. Лише читав свої книжки. Про далеку далечінь, яку йому вже не доведеться побачити, утім, він і не прагне, адже її не буде поряд. «Найбільша з усіх утрат», – саме так казав він у ті лише кілька разів, коли про неї заходила мова. А зараз йому спало на думку: що скаже батько того дня, коли йому сповістять про смерть сина?

Харрі вийшов з контейнера, підійшов до паркану. Схопився руками. Й раптом на мить запала цілковита тиша, ніби вітер затамував подих, чи то

прислухаючись, чи то замислившись про щось особисте, й у нічному мороці чутно було лише спокійне гудіння міста. І шелестіння папірців, які вітер ганяє асфальтом. Стоп. Вітер ушух. І це не папірці. Це кроки. Швидкі легкі кроки.

Поступ звіра.

Серце у Харрі шалено затіпалось. Він миттєво підтягнув коліна й виліз нагору. Лише згодом він збагне, що так налякало його. Тиша, цілковита тиша – ані ричання, ані інших проявів ворожості. Ніби звір за спиною не хотів його наполохати. Безшумно підкрадався. Полював на нього. Якби Харрі знався на собаках, то, певно, знав би, що лиш один пес ніколи не ричить – ані від страху, ані нападаючи. Пес породи чорний метцнер. Харрі схопився за сітку вище, підібгав ноги – кроки стихли, він зрозумів, що пес скочив, і навідліг копнув ногою.

Переконання, що через переляк кров ущерть насичується адреналіном й людина не відчуває болю, у кращому випадку надто загальне. Харрі завив, коли ікла міцного гнучкого собаки уп'ялися йому у праву литку, прокусивши її до окістя. Паркан двигтів, вага тягнула обидвох донизу, але Харрі відчайдушно висів на паркані, не випускаючи сітку з рук. За інших обставин було б уже по всьому. Будь-який інший пес з такою вагою, як дорослий метцнер, вже б послабив захват. Але у чорного метцнера зуби та м'язи щелепи розраховані на те, щоб кришити кістки, адже недарма у народі кажуть, що цей пес є родичем плямистої гієни, пожирачки кісток. Тому пес і надалі висів у нього на нозі, уп'явшись у неї двома верхніми іклами й одним нижнім, яке стабілізувало захват. Друге нижнє ікло він зламав тримісячним об сталевий протез.

Харрі спромігся задерти лівий лікоть на верхній край паркану й спробував підтягтися разом із собакою. Але у того одна лапа застрягла у сітці. Правою рукою Харрі намагався намацати кишеню, намацав, рука знайшла гумове руків'я ліхтаря. Зиркнувши униз, він уперше побачив пса. Тьмянний блиск чорних очей на чорній морді. Харрі замахнувся, ліхтар сильно вдарив просто межі вуха, аж затріщало все. Знову замахнувся, знов ударив, поцілів у чуттєвий ніс. Бив ще й ще, намагався поцілити в очі, які ні разу не кліпнули. Потому ліхтар вислизнув з руки, впавши на землю. Собака захвату не послаблював. Харрі з останніх сил чіплявся за сітку. Він не хотів міркувати про те, що може трапитись далі, але відігнати ці думки не вдавалося.

– Рятуйте!

Розпачливий крик потонув у гудінні вітру, що налетів знову. Він вхопився за сітку другою рукою і раптом розреготався. Неможливо, щоб усе отак скінчилось! Що його знайдуть на контейнерному складі загризеним вартовим псом! Він зібрався на силі. Гострі краї сітки впивалися під пахви, пальці зааніміли. Ще кілька миттєвостей – і він не втримається. Якби ж він мав зброю. Хоч би пляшка замість кишенькової фляжки, він би розбив її, використавши для захисту.

Фляжка!

З останніх сил Харрі запустив руку у внутрішню кишеню й добув звідти флягу. Сунув горлечко у рот, схопив зубами й повернув. Кришка знялася, бренді хлюпнуло у рот. Тілом рвучко пройшов мороз. Боже! Він притулився обличчям до сітки, через силу заплющився, й вогні «Плаза» та «Опери» вдалині обернулися на дві риски у мороці. Правою рукою він нахилив фляжку так, щоб вона була просто над червоною собачою пашею. Виплюнувши з рота кришку й бренді, пробурмотів: «За твое здоров'я!» А тоді перехилив фляжку. Дві безмежні секунди спантеличені собачі очі дивилися на Харрі,

поки коричнева рідина, булькаючи, лилася у пашу. Й щелепи розтулились. Харрі почув, як собака гупнувся на голий асфальт. Потім почулося хрипіння й тихе скигління, кігті зашкрябали на асфальті, й пес зник у мороці.

Харрі підібгав ноги, переліз через паркан. Закотивши штанину, навіть без ліхтарного світла второпав, що сьогодні треба йти у травмопункт. Подивитися «Все про Єву» не випадає.

Поклавши голову на коліна Теа, заплющившись, Юн слухав тихе белькотання телевізора. Показували один з її улюблених серіалів «Король Бронкса». Чи то Квінза?[2 – Бронкс, Квінз – райони у Нью-Йорку.]

– Чи ти спитав у брата, чергуватиме він на Егерторг? – спитала Теа.

Вона затулила йому рукою очі. Він чув солодкуваті пахощі її шкіри, вона щойно вколола собі інсулін.

– Що ти маеш на увазі? – перепитав він.

Прибравши руку, вона недовіжливо глянула на нього.

Юн засміявся:

– Не переймайся, я вже давно-давно поговорив з ним. Він згодний.

Теа розпачливо зітхнула. Юн, взявши її руку, знов поклав її собі на очі.

– Тільки я не казав йому, що це буде твій день народження, бо тоді б він, напевне, не погодився.

– Чому?

– Він божеволіє від тебе, ти ж знаєш сама.

– Це твоя така думка.

– А ти недолюблюєш його.

– Неправда!

– Чому ж ти завжди напружуєшся, коли я згадую його ім'я?

Вона голосно засміялася. Мабуть, через щось у Бронксі. Чи то у Квінзі.

– Чи ти замовив столик у ресторані? – спитала вона.

– Замовив.

Усміхаючись, вона стиснула його руку. А тоді насупилась:

– Я міркувала. А що як нас хтось побачить?

– З Армії? Навіть мови бути не може.

– А втім, якщо побачать?

Юн змовчав.

– Може, вже час розповісти про нас?

- Не знаю. Чи не краще не поспішати? Допоки не переконаємось...

- А ти ще не переконався, Юне?

Відсунувши її руку, він здивовано глянув на жінку:

- Послухай-но, адже ж ти чудово знаєш, що я кохаю тебе більше всього на світі. Річ не в тім.

- А у чому ж?

- Ти не знаєш, який Роберт, Теа.

Вона криво усміхнулась:

- Я знаю його з дитинства, Юне.

Він відвернувся.

- От тільки одного не знаєш. Гадки не маєш, який він, коли лютий. Геть інша людина, він у батька пішов. Він може бути небезпечним, Теа.

Вона прихилила голову до стіни й мовчки дивилася перед собою.

- Пропоную не поспішати. - Юн потер руки. - Адже треба не скидати з рахунків і твого брата.

- Рікарда?

- Що скаже він, дізнавшись, що його кровна сестра заручилася саме зі мною й саме зараз?

- Ось у тебе що на думці. Через те, що ви суперники й обидва є претендентами на посаду управляючого?

- Ти ж чудово знаєш, що для Керівної ради конче важливим є те, щоб офіцери на керівних посадах мали гідного наступника. Цілком зрозуміло, що для мене тактично дуже грамотно оголосити про одруження з Теа Нільсен, дочкою Франка Нільсена, правої руки командувача. Але чи правильно це з етичного боку?

Теа прикусила верхню губу:

- А чому власне вам з Рікардом так важить ця посада?

Юн знизав плечима.

- Армія заплатила нам обом за навчання в Офіцерському училищі, а потім за чотири роки вивчення економіки у Комерційному інституті. Рікард, певно, міркує так само, як і я: ми мусимо висунути свої кандидатури, коли в Армії є посада, яка відповідає нашій кваліфікації.

- Може, жоден з вас її не отримає? Тато каже, що в Армії ще не було управляючого, молодшого за тридцять п'ять.

- Знаю. - Юн зітхнув. - Нікому не кажи, але мені буде легше, коли посаду обійме Рікард.

- Легше? Але ж ти більш як рік відповідав за все майно Армії, яке винаймалося в Осло.

– Саме так. Але ж головний управляючий відповідає за всю Норвегію, Ісландію та Фарери. Чи знаєш ти, що лише у самій Норвегії Армія має двісті п'ятдесят ділянок землі з трьома сотнями будівель? – Юн легко ляснув себе по череву й зі звичною занепокоєною міною уп'явся поглядом у стелю: – Сьогодні я випадково глянув на своє відображення у вітрині й був вражений, наскільки я малий.

Останнім реченням Теа знехтувала.

– Рікард десь чув, що той з вас, хто обійме посаду управителя, стане наступним командувачем.

– Командувачем? – Юн тихо розреготався. – Це взагалі мені ні до чого.

– Не кажи дурниць, Юне.

– Я й не кажу, Теа. Ми з тобою набагато важливіші. Скажу, що я не жадаю посади управителя, й ми повідомимо всім про заручини. Я можу опікуватися іншим. Економістів Армія теж потребує.

– Ні, Юне, – злякано заперечила вона. – Ти найкращий і маєш працювати на тій посаді, де з тебе буде найбільше користі. Рікард мені брат, але йому бракує... твоєї метикуватості. З оголошенням про заручини можна наразі не поспішати.

Юн знизав плечима.

Теа поглянула на годинник:

– Сьогодні маєш піти до півночі. Бо Емма вчора у ліфті казала, що занепокоїлась, почувши, як у мене серед ночі гримнули двері.

Юн опустил ноги додолу.

– Не розумію, як тільки ми можемо тут мешкати.

Вона докірливо глянула на нього:

– Тут ми принаймні дбаємо одне про одного.

– Еге ж, – зітхнув Юн. – Дбаємо. Тоді добраніч.

Вона присунулась до нього. Запустила руку під сорочку, й він здивовано відчув, що рука у неї упріла, ніби вона щойно розтиснула кулак. Вона припала до нього. Її дихання стало частішим.

– Теа, ми не маємо...

Вона завмерла, потім, зітхнувши, прибрала руку.

Він був спантеличений. Дотепер Теа не намагалася торкнутися його, ба навіть ніби побоювалася трішки фізичного контакту. Й він цінував у ній таку сором'язливість. Вона наче заспокоїлась, коли після першого побачення він сказав їй, що у статуті зазначено: «Армія спасіння вважає утримання до шлюбу християнським взірцем». Попри те, що дехто вважав, що слово «взірець» та «припис», яке у статуті вживають у стосунку до тютюну та алкоголю, все ж таки нерівнозначні, він не вважав за потрібне через такі тонкощі порушувати дану Богові обітницю.

Він обійняв її, підвівся, вийшов у туалет. Замкнувся, відкрив кран з водою. Підставив руки під цівку, дивлячись у люстерко, де відбивалося обличчя чоловіка, який мав би бути щасливим. Треба зателефонувати Рагнхільд. Покласти цьому край. Юн глибоко вдихнув. Він дійсно щасливий. Просто деякі дні часом напруженіші за решту.

Він витерся й повернувся до Теа.

Приймальня у травмопункті на Стургата, 40, заллята різким білим світлом, у цей час доби, як і завжди, скидалася на людський звіринець. Якийсь наркоман тремтячи підвівся й пішов за двадцять хвилин по тому, як прийшов Харрі. Зазвичай вони й десяти хвилин висидіти були неспроможні. Харрі чудово їх розумів. Він досі відчував смак спиртного у роті; він розбудив старих його друзяк, що заворушилися й заметушилися на припоні всередині. Нога страшенно боліла. А відвідини контейнерного складу – утім, як і дев'яносто відсотків дій поліції, – були даремними. Гаразд, побачення з Бет Девіс відкладемо до наступного разу, пообіцяв він собі.

– Харрі Холе?

Харрі підвів голову – перед ним стояв чоловік у білим халаті.

– Я.

– Ходіть зі мною.

– Дякую, та, як на мене, зараз її черга. – Харрі кивнув у бік дівчинки, яка сиділа, затуливши обличчя долонями.

Лікар нахилився до нього:

– Вона тут уже вдруге за вечір, зачекає.

Накульгуючи, Харрі пішов слідом за білим халатом по коридорові, увійшов у тісний кабінет із письмовим столом та простенькою книжковою шафкою. Жодних особистих речей.

– Я гадав, поліція має власних лікарів, – мовив лікар.

– Аж ніяк. Зазвичай нас навіть без черги не пропускають. А як ви збагнули, що я з поліції?

– Даруйте. Мене звати Матіас. Просто йшов коридором і зауважив вас.

Лікар, всміхаючись, простягнув руку. Зуби рівненькі, всі як один. Такі рівненькі, що враз вигулькує думка, що то вставна щелепа, але то лише миттєве враження, бо обличчя чоловік має таке саме симетричне, чисте, з правильними рисами. Очі блакитні, зі смішливими брижиками навколо очей, долоня суха, міцний потиск рук. Просто як у романі про лікарське життя, міркував Харрі. Лікар з теплими руками.

– Матіас Лунн-Хельгесен, – мовив чоловік, запитливо дивлячись на Харрі.

– Зрозуміло. Гадаєте, я маю знати, хто ви такий?

– Ми зустрічались. Минулого літа. На вечірці у садку, в Ракелі.

Харрі просто заляк, почувши її ім'я з чужих вуст.

- Невже?

- Загалом, це я... - поспіхом і тихцем мовив Матіас Лунн-Хельгесен.

Харрі пирхнув й повільно кивнув.

- Мені дуже болить.

- Розумію. - Обличчя Лунн-Хельгесена набуло серйозно-співчутливого виразу.

Харрі підгорнув штанину.

- Отут.

- А, от ви про що? - Матіас Лунн-Хельгесен трохи ніяково посміхнувся. - Що трапилось?

- Пес вкусив. Чи можете обробити рану?

- Пусте. Кровотеча спиниться. Я промию рану й накладу пов'язку з ліками. - Він нахилився ближче. - Ото так, три дірки від зубів, зробимо ін'єкцію від правця.

- До самої кістки прокусив.

- Зазвичай саме так і видається.

- Та ні, собака дійсно... - Харрі змовк і почав дихати носом. Він раптом уторопав. Матіас Лунн-Хельгесен гадає, що він напідпитку. Й, зрештою, цілком слушно. Поліцейський у подертій пальті, вкушений собакою, із заплямованою репутацією, та ще й випивкою від нього тхне страшенно. Мабуть, саме таким він його й опише Ракелі, розповідаючи, що її колишній коханець знову зірвався.

- ...Направду добряче прокусив... - доказав Харрі.

#### Розділ 4

Понеділок, 14 грудня. Прощання

- Trka! - він рвучко сів на постелі, почувши луну власного голосу в порожніх білих стінах готельного номера. Телефон на нічному столикові розривався. Він схопив слухавку.

- This is your wake-up call...[3 - Це ваш дзвінок-будильник... (англ.)]

- Hvala, - подякував він, хоч добре знав, що голос з автовідповідача.

Він у Загребі й сьогодні летить до Осло. Щоб виконати надважливу роботу. Останню.

Він заплющився. Знов наснився сон. Не про Париж і не про решту замовлень, адже вони ніколи йому не снилися.

Завжди снівся Вуковар. Саме та осінь. Саме та облога.

Сьогодні уві сні він знову біг. Знову під дощем, знов у той вечір, коли батькові відтяли руку. За чотири години він помер, хоча лікарі казали, що операція була вдалою. Серце просто зупинилося. Й тоді він утік від матері, втік у морок, під дощ, до річки, стискаючи у руках батьківський пістолет, на позиції сербів, а вони запустили освітлювальну ракету й почали обстрілювати його, але він не зважав, чув лише, як з хляскотом кулі поцілювали у схил, та раптом схил зник, а він впав у величезну вирву. Й вода проковтнула його, проковтнула всі звуки, й запала тиша, він силкувався бігти під водою, але не рушив з місця. Відчуваючи, як закладають руки та ноги й оповиває сон, зауважив, як у непроглядній темряві щось червоніло – ніби птах, що махає крилами під час уповільненої зйомки. А прийшовши до тями, вже лежав закутаним у вовняну ковдру, над головою гоїдалася гола лампа, а від сербської стрілянини у рота сипалася зі стелі земля та тиньк. Він їх повиплюював й почув, як хтось, нахилившись до нього, мовив, що з вирви з водою його витяг власноруч капітан Бобо. Й тицьнув на лисого чоловіка біля сходів, що йшли нагору з бункера. Чоловік був вдягнений у форму, з червоною хусткою на шиї.

Він знов розплющився, глянув на термометр, який поклав поруч на столик. З листопада температура не підіймалася вище шістнадцяти градусів, хоча готельна адміністрація запевняла, що опалення увімкнене на повну потужність. Треба поспішати, автобус до аеропорту стоятиме біля входу за півгодини.

Дивлячись у люстерко над мийкою, він силкувався згадати обличчя Бобо. Але воно, наче спалахи північного сяйва, розтало від його погляду. Телефон знову задзеленчав.

– Да, мајка.[4 – Так, мамо (серб. – хорв.).]

Він поголився, нашвидкуруч витер обличчя й вдягнувся. Добув із сейфа одну з двох металевих коробок, розкрив. «Л'яма-мінімакс-субкомпакт», на сім набоїв, шість у барабані, сьома куля у стволі. Він розібрав зброю, розклав складові по чотирьох кишеньках під кріпленнями валізи по кутках. Якщо на митниці валізу надумають просвітити, метал кріплень сховає деталі зброї. Ідучи геть, він перевірів, чи на місці паспорт та конверт з квитком, що вона дала, а також з фото об'єкта та даними про час та місце. Все трапиться завтра о сьомій вечора у людному місці. Вона казала, що це завдання ризикованіше за попереднє. Але він не боявся. Часом він гадав, що загубив здатність до цього, що того вечора її ампутували укупі з батьковою рукою. А Бобо казав, що коли не боїшся – твоє життя довго не триватиме.

Загреб за вікном прокинувся, безсніжний, посірілий від туману, з обличчям виснаженим та зібганим. Стоячи біля під'їзду, він міркував, що незабаром, вже за кілька днів, вони поїдуть на Адріатичне море, у маленьке містечко, у маленький недорогий готель, до сонечка. Й побалакають про нову домівку.

Вже б час автобусові прибути. Він вдивлявся у туман. Як вдивлявся тієї осені, скрутившись біля Бобо й надаремно силкуючись розгледіти щось за білою завісою. Тоді він був посиљним, носив депеші, адже користуватися радіозв'язком вони не могли: серби слухали діапазон частот цілком. А він, маленький та верткий, був спроможний пробігти, не нахилиючись, між окопами. Але сказав Бобо, що хоче підривати танки.

Бобо захитав головою:

– Ти – зв'язковий. Передаєш важливі повідомлення, сину. Про танки у мене є кому подбати.

– Але вони бояться. А я – ні.

Бобо звів брови:

– Ти ще малий.

– Через те, що кулі заскочать мене тут, я старшим не стану. А ти сам казав, що якщо не зупинити танки, вони захоплять місто.

Бобо довго дивився на нього, потім урешті промовив:

– Треба поміркувати.

Вони мовчки сиділи, дивилися у білу запону, не відрізняючи, де білий осінній туман, а де – дим від руїн міста.

– Вночі я послав Мірко та Франьо до проходу в пагорбах, звідки йдуть танки, – кахикнувши, промовив Бобо. – Вони мали сховатися й прикріпити вибухівку до танків. Знаєш, що трапилось?

Він кивнув. Бачив у біноклі трупи Франьо та Мірко.

– Якби вони були меншими, мабуть, зуміли б сховатися в улоговинах на схилах, – мовив Бобо.

Хлопчик втер рукою шмарклявий ніс.

– А як вибухівка прикріплюється до танка?

Зранку він повернувся до своїх, тремтячи від холоду, увесь брудний. За його спиною, на пагорбі, стояли два підірваних сербських танки, з відкритих ляд йшов дим. Бобо схопив його, поставив на дно окопу й переможно вигукнув:

– У нас народився маленький Спаситель!

Того ж дня, коли Бобо надиктував депешу, котру по радіо передадуть у Ставку, у центр, він отримав шифроване ім'я, й це ім'я залишиться за ним, доки серби не захоплять й не обернуть на руйновище його рідне місто, не вб'ють Бобо, не винищать лікарів та пацієнтів у лікарні, не переловлять й не замордують всіх, хто чинив опір. Гіркий парадокс імені, яким нарекли його ті, кого він не зумів урятувати. Mali spasitelj. Маленький Спаситель.

Червоний автобус виринув з туману.

Нарадча кімната у червоній зоні на шостому поверсі гуділа від тихих розмов та приглушених смішків, коли увійшов Харрі й задоволено зазначив, що розрахував час свого приходу правильно. Метушня на початку, тістечка, обмін дружніми шпильками й жартами, до яких люди мають схильність, прощаючись з кимось для себе важливим, уже минули. Саме час дарувати подарунки і промовляти трохи багатослівні й пишномовні промови, до яких люди схильні на публіці, а не віч-на-віч.

Харрі обійшов поглядом присутніх і зауважив усього три по-справжньому привітних обличчя – свого шефа Б'ярне Мьоллера, що йде від них, поліцейського Халворсена та Беати Льонн, молодієї начальниці криміналістичного відділу. Решта не дивились на нього, утім, як і він на них. Адже ніхто не тримав у таємниці те, що Харрі в управлінні не любив. Мьоллер якось сказав, що більше за буркотливих п'яниць люди не люблять

лише великих буркотливих п'яниць. Харрі, буркотливий п'яниця з метр дев'яносто три зросту, та ще й блискучий слідчий, але це не надто зараджувало. Всі знали, що якби не Б'ярне Мьоллер, Харрі б давно вже потурили з поліції. А тепер Мьоллера вже не буде, й всі чудово розуміли, що керівництво тільки й чекає на те, щоб Харрі оступився. Хай як парадоксально, але наразі захищало Харрі саме те, завдяки чому він назавжди став аутсайдером: він уколошкав одного зі своїх. Принца. Тома Волера, інспектора з відділу убивств, який попередні вісім років був в Осло одним з тіньових керівників розгалуженої мережі контрабандистської торгівлі зброєю. Том Волер сконав у калюжі крові у підвалі однієї з висотних багатоповерхівок на Кампені, й три тижні по тому під час нетривалих урочистостей у ідальні начальник Головного управління поліції, зціпивши зуби, відзначив Харрі за внесок у очищення поліцейських лав. І Харрі подякував.

– Спасибі, – мовив він, звівши очі лиш для того, щоб переконатися, що всі відводять погляд. Узагалі, він хотів висловити вдячність лише цим єдиним словом, але очі, що дивились убік від нього, й криві осмішки раптом розлютили його, тож він додав таке: – Тепер, мабуть, важче буде мені колоти очі, адже у пресі думатимуть, що нападають на мене з остраху, бо я можу когось іще вивести на чисту воду.

Тоді вони нарешті подивилися на нього. Недовірливо. Але він вів далі:

– Нема чого витріщати баньки, хлопці. Том Волер був інспектором у відділі убивств й використовував службову посаду у протизаконній діяльності. Він звався Принцом, а як ви всі знаєте... – На цих словах Харрі замовк, обвів поглядом зібрання, а потім, дивлячись просто на начальника Головного управління поліції, доказав: – Де є принц, там зазвичай є і король.

– А що, старий, замислився?

Харрі звів очі. Халворсен.

– Про королів розмірковую, – відповів Харрі, беручи чашку з кавою, яку простягнув йому молодий колега.

– До речі, он наш новий голова, – мовив Халворсен.

Біля столу з подарунками стояв чоловік у синьому костюмі, розмовляючи з начальником поліції та з Б'ярне Мьоллером.

– Це і є Гуннар Хаген? – Харрі відсьорбнув кави. – Новий бос?

– Еге ж. Комісар Хаген. Таке він має звання.

– Хіба?

– Комісар Хаген. Чотири з гаком місяці тому всі звання змінили.

– Невже? Я, певно, у той час нездужав. А ти й досі лише поліцейський?

Халворсен посміхнувся.

Новий комісар мав енергійніший та молодший за свої п'ятдесят три, як зазначалося в інформаційному бюлетені, вигляд. Не сказати, щоб високий, радше середнього зросту, міркував Харрі. І худий. Виразні м'язи навколо рота та на шиї свідчили про аскетичний спосіб життя. Рот прямий, рішучий, підборіддя висунуте уперед – можна сказати, що вольове, або просто випнуте. Чорне волосся вінком облямовувало лисину, але було таким густим, що вигулькувала думка, чи не обрав собі комісар просто надексцентричну

зачіску. Кострубаті мефістофелівські брови принаймні свідчили, що волосся на його тілі росте буйно.

– Напрямки з армії, – мовив Харрі. – Може, влаштує у нас ранкову перевірку.

– Він ніби був гарним поліцейським, перш ніж вирішив змінити шлях.

– Чи ти про те, що він сам про себе написав у бюлетені?

– Втішливо чути, Харрі, що ти маєш позитивний настрій.

– Я? Певна річ. Я завжди ладен надати заслужений шанс новачкам.

– Один шанс. – До них підійшла Беата Льонн. Відкинула набік коротке біляве волосся. – Ти ніби накульгуєш, Харрі.

– Учора ввечері на контейнерному складі наскочив на зубатого вартового собаку.

– Що ти там робив?

Перш ніж відповісти, Харрі поглянув на Беату. Керівна посада пішла їй на користь. Та й криміналістичному відділові загалом. Беата завжди вирізнялася тямущістю та професійністю, утім, він не бачив безперечних лідерських якостей у старанній, але сором'язливій дівчині, коли вона після закінчення Поліцейської академії прийшла у відділ крадіжок.

– Лише хотів глянути на контейнер, у якому знайшли Пера Голмена. Скажи-но, як він утратив на склад?

– Обценьками перекусив замок. Вони поряд з ним лежали. А ти як втрапив?

– Що ще ви знайшли, окрім обценьків?

– Харрі, немає нічого, що б свідчило...

– Я так і не кажу. Але що ще?

– А яка твоя думка? Усілякі дрібниці: доза героїну, пластиковий пакунок з тютюном. Знаєш, вони збирають тютюн з недопалків. Й, певна річ, майже крону грошей.

– А «Беретта»?

– Серійний номер спиляно, але сліди спиляння знайомі. Зброя контрабандна, часів Принца.

Харрі зауважив, що Беата уникає називати Тома Волера на ім'я.

– Гм. А аналіз крові вже готовий?

– Так, – кивнула Беата. – Хлопчина був чистий, принаймні не під кайфом. Себто був при тямі, здатний на самогубство. Чому ти питаєш?

– Мені випала втіха повідомити цю новину батькам.

– О-о-х! – одноголосно вигукнули Льонн та Халворсен. Таке з ними траплялося чимраз частіше, хоча роман їхній тривав усього півтора року.

Начальник Головного управління поліції кахикнув, й усі озирнулися у бік столу з подарунками, позамовкавши.

– Б'ярне просить слова, – мовив начальник, гойднувся на підборах й, потримавши паузу, додав: – І ми охоче його надамо.

Товариство в нарадчій загигикало. Б'ярне Мьоллер ледь посміхнувся начальникові.

– Дякую, Турлейфе. Й дякую тобі за подарунок на прощання. Й окрема подяка всім за розкішну картину. – Він кивнув у бік столу з подарунками.

– Це від усіх? – перепитав Харрі Беату.

– Так. Скарре з кимось збирали кошти.

– А я й не чув.

– Мабуть, вони про тебе забули.

– А тепер я від себе роздам подарунки, – мовив Мьоллер. – Як то кажуть, зі спадку. По-перше, оцю лупу. – Він приставив її до обличчя, й всі засміялися, побачивши перекручені риси обличчя колишнього комісара. – Її отримає дівчина, яка стала так само гарним слідчим та поліцейським, як і її батько. Нагород за свою працю вона не отримує, але саме завдяки цій дівчині наш відділ працює швидко й оперативно. Як ви всі знаєте, її вивчали фахівці, позаяк вона є рідкісним, так званим *fusiform gyrus*, тобто запам'ятовує будь-яке обличчя, яке колись бачила.

Харрі зауважив, що Беата зашарілася. Вона не любила привертати до себе увагу, а надто через таку свою рідкісну здатність, через яку її повсякчас звали на упізнання рецидивістів на гидких відеоплівках з місця пограбування.

– Сподіваюсь, – вів далі Мьоллер, – це обличчя ти не забудеш, хоч певний час не бачитимеш його. А якщо завагаєшся, скористайся ось цією штукенцією.

Халворсен легенько штовхнув дівчину в спину. А коли Мьоллер, подарувавши лупу, ще й обійняв її, заgrimіли оплески, й у Беати навіть чоло почервоніло.

– Далі, крісло з мого робочого місця. Адже як я знаю, мій наступник, Гуннар Хаген, вимагав нове, з чорної шкіри, з високою спинкою й рештою витребеньок. – Мьоллер посміхнувся Гуннару Хагену, але той у відповідь лише кивнув не посміхнувшись. – Крісло успадковує поліцейський із Стейнк'ера, котрого посадили в один кабінет з нашим найголовнішим бешкетником. На зламаний стілець. Гадаю, Молодший, він тобі стане у пригоді.

– Ура! – мовив Халворсен.

Всі засміялись, повернувшись до нього, Халворсен теж засміявся.

– Й нарешті, на допомогу тому, до кого маю надзвичайне ставлення. Моему кращому слідчому й найстрашнішому жакіттю. Людині, яка завжди керується власним чуттям, власним планом і – на превеликий жаль для нас, що намагаються зібрати усіх вас на ранкову нараду в точно визначений час, – власним годинником. – Мьоллер добув з кишені наручного годинника. – Сподіваюсь, він допоможе тобі жити у тому самому часі, що й решта.

Принаймні я більш-менш накрутив його на годинник відділу вбивств.  
І, Харрі, чимало у цьому лежить поміж рядків.

Ріденькі оплески. Харрі вийшов уперед, взяв подарунок – годинник невідомої марки на простому шкіряному ремінці.

– Дякую, – мовив він.

Вони обійнялися.

– Я підкрутив його на дві хвилини наперед, щоб ти не запізнювався, – прошепотів Мьоллер. – Далі – жодних застережень, чини, як вважаєш за потрібне.

– Спасибі, – подякував Харрі. Йому здалося, що Мьоллер обіймав його надто міцно й довго. Він нагадав собі покласти на стіл власний подарунок, що прихопив з дому. На щастя, він не розкривав пластиковий пакунок з диском «Все про Єву».

## Розділ 5

Понеділок, 14 грудня. «Сторожова Вежа»

Юн знайшов Роберта на Кіркевейен, на задвірку «Фретексу». Обіпершись на одвірок й схрестивши руки на грудях, Роберт спостерігав за вантажниками, які тягали з авто до складу чорні пластикові чували. Вантажники випускали з рота хмаринки білої пари та лаялися різними мовами та діалектами.

– Гарний вилов? – спитав Юн.

Роберт знизав плечима:

– Люди радо віддають свій літній гардероб, щоб наступного року купити новий. Але ж нам зараз потрібні зимові речі.

– Колоритна мова у твоїх хлопців. Що, параграф дванадцятий? Відробляють соціальною працею замість ув'язнення у в'язниці?

– Я вчора підрахував. Тих, хто відбуває тут покарання, вдвічі більше за тих, що прийняли Ісуса.

Юн усміхнувся:

– Неоране поле для місіонера. Треба б зорати.

Роберт покликав одного з вантажників, той приніс йому пачку цигарок. Роберт встромив у зуби цигарку без фільтру.

– Кинь цигарку, – мовив Юн. – Солдатська обітниця. Прочуханка ж буде тобі.

– А я, брате, палити не збирався. А ти чому прийшов?

Юн знизав плечима:

– Та просто потеревенити.

- Про що?

Юн ледь гикнув:

- Як на мене, для братів звична справа - часом погомоніти.

Роберт, кивнувши, сплюнув з язика тютюнові крихти.

- Твое «гомоніння» зазвичай зводиться до напучування мене, як мені жити.

- Припини.

- Що ж тоді?

- Нічого, просто знати хотів, як ся маеш.

Роберт, викинувши цигарку з рота, сплюнув у сніг. Потім підвів голову, примружившись, глянув на хмарову запону, білу та високу.

- Мені до смерті остогидла ця праця. До смерті набридла квартира. До смерті остогидла ця суха лицемірна капралиха, що тут керує усім. Якби вона не була така незугарна, я б... - Роберт ехиднувато посміхнувся, - відпорав цій шкапі трухлявий зад.

- Холодно, - мовив Юн. - Може, зайдімо усередину?

Роберт провів брата у малесеньку контору, сів у жорстке крісло, що заледве втиснулося поміж заваляним стосами паперів столом, маленьким вузьким віконечком, що виходило на задвірок, й червоно-жовтим стягом Армії спасіння, на якому вибито девіз «Вогонь та кров». Юн прибрав зі стільця стос паперів, що частково пожовкли від давності. Як знав Юн, Роберт поцупив цього стільця у студентського об'єднання «Майорстюа», що розташовувалось за стіною.

- Вона каже, що ти прогулюєш, - мовив Юн.

- Хто?

- Капрал Руе. - Він кисло всміхнувся. - Трухлявий зад.

- Боже, отже, вона телефонувала тобі, хіба ні? - Роберт копирсав ножем стіл, а потім вигукнув: - Ой, я ж геть забув, ми ж тепер маємо нового управителя, начальника всієї цієї лавочки!

- Наразі ще нікого не вибрали. Так само можуть і Рікарда призначити.

- Whatever, [5 - Байдуже (англ.).] - пробурмотів Роберт і видлубав у столі два півкола, щоб вийшло щось на кшталт маленького серця. - Ти вже цілком висловився, сказавши, що хотів, але перш ніж ти підеш, чи не заплатиш мені п'ятсот крон за позавтрашне чергування?

Юн добув гаманець, порахував гроші, поклав перед братом на столі. Роберт провів ножем по підборіддю. Чорна щетина зашурхотіла.

- Й ще хочу дещо тобі нагадати.

Юн ковтнув слину, знаючи, якими будуть його слова.

- Що?

За вікном за спиною Роберта він зауважив, що пішов сніг, але через тепло, що здіймалося із задвірку, легкі сніжинки ніби позавмирили у повітрі, наче прислухаючись.

Роберт уткнув ніж у середину серця.

– Якщо я побачу тебе поряд з тією дівчиною... – обхопивши долонею руків'я, він нахилився уперед. Під його вагою лезо з тріскотом глибоко увігналося в сухе дерево. – Я тебе знищу, Юне. Присягаюсь.

– Не потурбую? – почувлося з дверей.

– Певна річ, ні, пані Руе, – надміру ввічливо відповів Роберт. – Брат саме збирався йти.

Начальник Головного управління поліції та новий комісар поліції Гуннар Хаген позамовкали, коли Б'ярне Мьоллер увійшов у свій кабінет. Тобто вже не свій.

– Отже, чи до вподоби тобі краєвид? – спитав Мьоллер, сподіваючись, що голос його пролунав бадьоренько. Й додав: – Гуннаре. – Дивне відчуття – промовляти це ім'я.

– Та-а, у грудні Осло завжди понуре, – одказав Гуннар Хаген. – Подивимось, може, й цьому можна зарадити.

Мьоллер хотів спитати, що він має на думці, але змовчав, зауваживши, що начальник поліції погідливо захитав головою.

– Я саме розповідав Гуннару певні подробиці щодо наших працівників. Конфіденційно, сказати б – між нами.

– Так, ви ж бо давно знаєтеся.

– Звісно, – мовив начальник. – Ми з Гуннаром знаємося ще з часів Поліцейської академії.

– У резюме зазначено, що ви щороку берете участь у Перегонах біркебейнерів, [6 – Гонка біркебейнерів – щорічна лижна гонка між містами Рена та Ліллекхаммер, дистанція 58 км, учасники біжать з вантажем 3,5 кг; вшановують пам'ять двох біркебейнерів (воїнів громадянської війни в Норвегії в кінці XII ст.), котрі, за переказами, у 1206 р. перенесли цим маршрутом дворічного принца Хокона.] – мовив Мьоллер Гуннару Хагену. – А чи знаєте, що наш начальник теж щороку бере там участь?

– Певна річ. – Хаген усміхнено кинув оком на начальника поліції. – Часом ми разом беремо участь. І намагаємося збороти один одного на фінішному ривку.

– Невже? – весело мовив Мьоллер. – Отже, якби наш бос сидів у кадровій комісії, то були б підстави гадати, що ви втрапили до нас завдяки знайомству.

Начальник поліції сухо гигикнув, застережливо глянувши на Б'ярне Мьоллера.

– Я саме розповідав Гуннарові про людину, якій ти зробив досить щедрий дарунок.

- Про Харрі Холе?

- Про нього, - кивнув Гуннар Хаген. - Пригадую, він відправив на той світ якогось поліцейського інспектора через неприємну справу про контрабанду. Як я чув, він у ліфті відірвав йому руку. А згодом були підозри, що саме через нього стався витік у пресу. Недобре.

- По-перше, у «неприємній справі про контрабанду» йдеться про професійну злочинну організацію, котра укорінилася у поліції й кілька років засипала Осло дешевою стрілецькою зброєю, - мовив Б'ярне Мьоллер, ретельно приховуючи роздратування. - Й попри спротив, який чинили тут, в управлінні, Харрі Холе самотужки розкрив цю справу по кількох роках ретельної поліцейської праці. По-друге, він убив Волера, захищаючи власне життя, а руку Волерові відтягло ліфтом. А по-третє, ми не маємо жодних свідчень стосовно того, хто і що збавкнун пресі.

Гуннар Хаген та начальник поліції презирнулися.

- Хай там як, - мовив начальник, - але ти, Гуннаре, будь з ним насторожі. Як мені відомо, нещодавно його покинула кохана. А ми знаємо, що у таких людей, як Харрі, такі події часто спричиняють повернення згубних звичок. Певна річ, із цим ми не будемо миритися, попри те, що він розкрив безліч серйозних справ.

- Отже, намагатимусь тримати його у шорах, - мовив Хаген.

- Він - інспектор, - Мьоллер заплющився. - Не рядовий. Шор не полюбляє.

Гуннар Хаген повільно кивнув, погладжуючи густий вінок на потилиці.

- Ти коли починаєш у Бергені... Б'ярне? - Хаген опустив руку.

Мьоллер міг би дати голову на відсіч, що й Хагену було незвично промовляти його ім'я.

Харрі крокував вулицею Уртегата й за взуттям зустрічних перехожих бачив, що невдовзі дістанеться «Сторожової Вежі». Хлопці з відділу наркотиків не дарма казали, що армійські склади обмундирування роблять величезний внесок в упізнання наркоманів. Бо завдяки Армії спасіння військове взуття рано чи пізно потрапляє на ноги наркомана. Улітку - блакитні кросівки, узимку - високі чорні чоботи, які разом із зеленим пластиковим пакунком та пайкою з Армії спасіння правили наркоманам за уніформу.

Штовхнувши двері, Харрі кивнув охоронцеві Армії, одягненому у светр з каптуром.

- Нічого немає? - спитав охоронець.

Харрі помацав кишені.

- Нічого.

На таблиці, що висіла на стіні, застерігали, що спиртне треба лишати коло дверей, а перед тим як піти, його можна забрати. Харрі знав, що вони не вимагали здавати наркотики, адже розуміли, що жоден наркоман з цим добром ніколи не розлучиться.

Увійшовши, Харрі налив собі кави й сів на лавку коло стіни. «Сторожова Вежа» - це кав'ярня Армії спасіння, такий собі сучасний різновид пунктів

харчування, де всіх нужденних безкоштовно годували бутербродами та кавою. Світле, затишне приміщення, яке відрізнялося від звичайних закладів лише клієнтурою. На дев'яносто відсотків – наркомани-чоловіки, решта – жінки. Відвідувачі їли хліб з коричневим та білим сиром, читали газети, спокійно теревенили. Тут була зона відпочинку, нагода відігратися та перевести дух, на певний час призупинивши пошуки нової дози на день. Поліцейські агенти часом навідувались у заклад, але за негласної умови арешти тут ніколи не проводили.

Чоловік за столиком неподалік від Харрі завмер, звисивши голову до столу, чорні пальці тримали цигарковий папір – поруч були розкидані по столу недопалки.

Харрі дивився у спину тендітної жіночки у формі. Вона стояла біля столика з чотирма обрамленими світлинами, змінювала догорілі стеаринові свічки. На трьох світлинах було зображено якихось людей, на четвертій – хрест та напис на білому тлі. Харрі підвівся й підійшов до жінки.

– Що це? – спитав він.

Чи то через витончену шию та м'які рухи, чи то через гладеньке, чорне, як ніч, просто надприродно блискуче волосся, Харрі спала на думку кішка, ще перш ніж дівчина озирнулася. А коли він побачив личко з непропорційно широким ротом, маленьким, достоту як у японських коміксах, носиком, враження ще посилилось. Але найперше – її очі. Він не спромігся чітко визначити, але було у її очах щось неправильне.

– Листопад, – мовила дівчина.

Голос мала глибокий, спокійний, м'який, і Харрі мимоволі спало на думку, чи справді він даний природою, чи вона просто навчилася цієї манери розмовляти. Він знався з жінками, котрі змінювали голос так, як декотрі змінюють вбрання. Один голос вдома, інший – для першого враження й появ у товаристві, третій – для нічної близькості.

– У якому сенсі? – перепитав він.

– Ті, що померли у листопаді.

Поглянувши на світлини ще раз, Харрі, нарешті, збагнув, у чому річ.

– Четверо? – тихо промовив він. Перед одним зі знімків лежала цидулка, кострубаті літери олівцем.

– У середньому помирає один клієнт на тиждень. Чотири – звичайна річ. Поминають у першу середу щомісяця. У вас хтось...

Харрі похитав головою. «Коханий мій Одде...» – так починалася цидулка. Без квітів.

– Чим я можу прислужитися вам? – спитала дівчина.

Ні, мабуть, у її репертуарі немає інших голосів, окрім цього, глибокого, приємного.

– Пер Голмен, – повів він і змовк, не знаючи, що сказати ще.

– Так, бідолашний Пер. Поминатимуть у січні.

Харрі кивнув:

- У першу середу.

- Саме так. Приходьте, брате, радо зустрінемо.

Слово «брате» пролунало з її вуст легко й невимушено, ніби щось шире, а не напівмеханічний додаток. І на якусь мить Харрі майже повірив їй.

- Я поліцейський слідчий, - мовив до неї.

Вони так різнилися у зрості, що їй довелося відкинути голову назад, щоб зазирнути йому в обличчя.

- Скидається, наче я вже вас бачила, щоправда, дуже давно.

Харрі кивнув:

- Можливо. Я заходив сюди, але вас не бачив.

- Я тут лише на півдня. Решту часу сиджу у штаб-квартирі Армії спасіння. А ви працюєте у відділі наркотиків?

Харрі заперечно похитав головою:

- Ні, у відділі убивств.

- У відділі убивств? Але ж Пера не...

- Може, сядемо?

Вона нерішуче роззирнулась.

- Багато роботи? - спитав Харрі.

- Навпаки, незвично спокійно. Зазвичай ми видаємо майже тисячу вісімсот бутербродів на день. Але сьогодні виплачують соціальну допомогу.

Дівчина покликала одного з хлопців за стійкою, той відповів, що підмінить її при потребі. А разом з тим Харрі почув і її ім'я - Мартіна. У чоловіка, що тримав цигарковий папір, голова впала ще нижче.

- Дещо лишилось незрозумілим, - пояснив Харрі, коли вони сіли. - Розкажіть, що він був за людина?

- Важко сказати. - Вона зітхнула, дивлячись на запитливий вираз обличчя Харрі. - У наркоманів з таким багаторічним стажем, як у Пера, мозок вже настільки зруйновано, що про особистість важко вести мову. Потяг до наркотиків заступає решту всього.

- Розумію, але я про те, яким він був... для людей, що близько з ним зналися...

- Боюся, нічим у цьому вам не зараджу. Спитайте у його батька, на що обернувся його син як особистість. Він багато разів приходив сюди, забирав його. Та врешті-решт відступився. Пер почав поводитися вдома вкрай вороже, бо вони позамикали від нього всі цінні речі. Вони просили мене дивитися за хлопцем. Я відповіла, що ми зробимо все, на що спроможні, але дива обіцяти не можемо. Так і трапилось...

Харрі глянув на дівчину. Її обличчя набуло звичного для соціальних працівників смиренного виразу.

- Справжнісіньке пекло. - Харрі почував литку.
- Мабуть, треба самому бути наркоманом, щоб зрозуміти все до краю.
- Я про життя його батьків.

Мартіна промовчала. До сусіднього столика підійшов хлопець у драній надимнутій куртці. Відкривши прозорий пластиковий пакунок, витрусив купу сухого тютюну. Мабуть, добутого з сотень недопалків. Тютюн засипав і цигарковий папір, і чорні пальці непорушної постаті, що сиділа там.

- Щасливого Різдва, - мовив хлопець і поплівся геть старечою ходою, властивою наркоманові.
- То що ж лишилось незрозумілим? - спитала Мартіна.
- Аналіз крові показав, що він не був під кайфом.
- То й що?

Харрі дивився за сусідній столик. Чоловік, що сидів там, відчайдушно силкувався скрутити цигарку, але пальці не слухались його. Рудою шокою покотилася сльоза.

- Я знаю, що воно таке - бути під кайфом, - мовив Харрі. - Ви не чули бува, чи він комусь не заборгував грошей?
- Ні. - Її відповідь була короткою й рішучою. Такою короткою та рішучою, що Харрі вгадав, якою буде відповідь на наступне питання.
- Але ви, певно, могли б...
- Ні, - не дала доказати вона. - Не можу я випитувати. Ці люди нікому не цікаві, й я тут для того, щоб допомагати їм, а не переслідувати.

Харрі довго дивився на неї.

- Маєте рацію. Даруйте, більше не питатиму.
- Дякую.
- Тільки одненьке останнє питання.
- Гаразд.
- Чи ви... - У голові промайнуло: дарма це я, схибив. - Чи ви повірите, коли я скажу, що мені вони не байдужі?
- А чи варто?
- Я ж розслідую обставини смерті людини, котру всі вважають безперечним самогубцем і яка всім байдужа.

Вона мовчала.

- Смачна у вас кава. - Харрі підвівся.
- На здоров'я. Благослови вас Бог.
- Дякую, - відповів Харрі їй, на свій подив, відчув, що у нього палають вуха.

Підійшовши до виходу, Харрі зупинився біля охоронця, озирнувся, але вона вже пішла. Охоронець у светрі з каптуром запропонував йому зелений пакунок з пайкою, але він, подякувавши, відмовився. Щільніше запнув пальто, вийшов на вулицю, де багряне призахідне сонце вже занурювалося у води Осло-фіорда, й попростував до Акера. Біля «Ейки», просто у заметі, стояв хлопець у драній надимнутій куртці, один рукав він підгорнув, з вени на передпліччі стирчав шприц. Він усміхався, дивлячись крізь Харрі та морозяну поволоку над Грьонланном.

## Розділ 6

Понеділок, 14 грудня. Халворсен

Пернілла Голмен здавалася ще тендітнішою, сидючи у кріслі на Фреденборгвейен і дивлячись на Харрі великими заплаканими очима. На колінах тримала обрамлену синову світлину.

– Тут він має дев'ять років, – мовила вона.

Харрі мимоволі ковтнув клубок у горлі. Почасти через те, що, дивлячись на усміхненого хлопчину в рятивному жилеті, нікому й на думку не спаде, що він скінчить своє життя у контейнері з кулею у скроні. Почасти тому, що знімок нагадував йому про Олега, котрий часом, забувшись, кликав його татом. Чи багато часу знадобиться йому, щоб називати батьком Матіаса Лунн-Хельгесена?

– Біргер, мій чоловік, зазвичай ходив шукати його, коли хлопець зникав на кілька днів, – вела далі Пернілла Голмен. – Хоча я просила його припинити шукати, не могла більше стерпіти присутності Пера.

– Чому? – швидко спитав Харрі. Решта зачекає.

Біргер Голмен поїхав у ритуальне бюро, розповіла вона, коли Харрі не попередивши подзвонив у двері.

Вона схлипнула:

– Чи ви колись мешкали в одній квартирі з наркоманом?

Харрі не відповів.

– Він крав усе, що втрапляло під руку. Ми мовчали. Себто Біргер мовчав, він з нас двох найбільш люблячий з батьків. – Вона скривила тремтячі губи, силкуючись посміхнутися. – Він завжди й у всьому був на боці Пера. Аж до того дня цієї осені, коли Пер почав мені погрожувати.

– Погрожувати?

– Так. Мало не вбив мене. – Пернілла Голмен, дивлячись на світлину, протирає скло, ніби воно забруднилося. – Зранку Пер подзвонив у двері, я не хотіла впускати його, адже була сама удома. Він плакав і благав, але я вже навчена його іграми, тож не відчинила дверей. Пішла на кухню, сіла. Гадки не маю, як Пер зміг увійти, але раптом він став переді мною з пістолетом у руці.

– З тим, яким він...

- Гадаю, так.

- Далі.

- Він наказав мені відчинити шафу, де лежали мої коштовності. Та дешиця, що ще лишилась, адже решту він уже давно повиносив. Потім пішов геть.

- А ви?

- Я? У мене нерви не витримали. Коли повернувся Біргер, він відвіз мене у лікарню. - Вона знову схлипнула. - Там навіть ліки мені відмовилися дати. Мовляв, уже досить.

- Які ліки?

- А ви як гадаєте? Заспокійливе. Досить! Якщо через сина щоночі не спиш, боячись, що він повернеться... - Вона не доказала, затулила рукою губи. На очах виступили сльози. Потому прошепотіла так тихо, що Харрі заледве почув. - Часом жити несила...

Харрі кинув оком на нотатник - він не занотував ані слова, але подякував:

- Спасибі.

- One night, is that correct, Sir?[7 - На добу, адже так, сер? (англ.)] - спитала дівчина-адміністратор за стійкою у готелі «Скандія», що біля Центрального вокзалу в Осло, не відводячи очей з замовлення на моніторі комп'ютера.

- Yes, - відповів чоловік.

Вона зауважила, що на ньому бежеве пальто. З верблюжої шерсті. Чи штучної.

Довгі, пофарбовані червоним лаком нігті, ніби налякані таргани, пробігли клавіатурою. Штучна верблюда шерсть у зимовій Норвегії. Чом би й ні. Вона бачила на фото верблюдів у Афганістані, а її друг писав та розповідав, що морози там не слабші за норвезькі.

- Will you pay by VISA or cash, Sir?[8 - Платитимете карткою чи готівкою, сер? (англ.)]

- Cash.

Вона поклала на стійку реєстраційний бланк та ручку, попросила паспорт.

- No need, - мовив він. - I will pay now.[9 - Немає потреби. Я заплачу просто зараз (англ.).]

Він розмовляв англійською майже як британець, хоча щось у тому, як він вимовляв приголосні, наштотувало на думку про Східну Європу.

- Все-таки прошу паспорт, пане. Міжнародні правила.

Він погідливо кивнув, простягаючи їй тисячну купюру та паспорт. Republika Hrvatska. Мабуть, одна з новоутворених держав на Сході. Адміністраторка полічила решту, поклала у касу тисячну банкноту, нагадавши собі перевірити купюру проти світла, коли пожилець піде. Вона намагалася

дотримувати певного стилю, хоча поки що працювала у готелі середнього рівня. Утім, цей чоловік не скидається на афериста, радше має вигляд... вигляд кого? Вона віддала йому пластикову картку-ключ, назвала поверх, показала, де ліфт, повідомила, коли можна поснідати й коли треба виїжджати з номера.

- Will there be anything else, Sir?[10 - Щось іще, сер? (англ.)] - процвірінкала вона, чудово усвідомлюючи, що її англійська та манери занадто добрі для цього готелю. Незабаром вона піде у кращий готель. А якщо не вийде, стане менш послужливою.

Кахикнувши, він спитав, де є найближча phone booth.

Вона пояснила, що телефонувати можна просто з номера, але він захитав головою, мовляв, ні.

Адміністраторка замислилась. Через мобільний зв'язок таксофони майже зникли з Осло, але неподалік, на Ернбанеторг, один, безперечно, ще зберігся. Насправді, шапкою докинути, але вона, добувши маленьку карту, намалювала маршрут, усе пояснила. Просто як у «Редісоні» чи решті висококласних готелів. Звівши на нього очі, щоб переконатись, що він зрозумів, вона на мить зніяковіла, сама не знати чому.

- Прорвемося, Халворсене!

Вигукнувши звичне привітання, Харрі залетів у їхній спільний кабінет.

- Два повідомлення, - доповів Халворсен. - Тебе кличе до себе новий комісар. А ще до тебе телефонувала якась жінка. З вельми приємним голосом.

- Невже? - Харрі кинув пальто у бік вішалки. Воно впало на долівку.

- Господи, - не втримався Халворсен, - невже нарешті упорався?

- Ти про що?

- Ти знову кидаєш одяг на вішалку. Й вигукуєш «прорвемося!». Але ж не вчиняв так, відколи Ракель... - Халворсен змовк, зауваживши застережний погляд Харрі.

- Чого хотіла та жінка?

- Надати тобі інформацію. Її звати... - Халворсен попорпався у жовтих папірцях на столі. - Мартіна Екхоф.

- Не знаюся з такою.

- Зі «Сторожової Вежі».

- А-а!

- Вона казала, що попитала людей, і ніхто не чув, щоб Пер Голмен завинив кому-небудь гроші.

- Невже? Мабуть, треба зателефонувати їй та спитати, чи немає новин.

- Мені теж таке спало на думку, я спитав її телефон, але вона відповіла, що їй більше немає чого додати.

- Гаразд. Добре. Пречудово.

- Хіба? Чому тоді так захвилювався?

Харрі, нахилившись, підняв пальто, але на вішалку не повісив, а знов нап'яв на себе.

- А як же комісар...

- Доведеться йому зачекати.

Брама у контейнерному складі була розчинена, але табличка недвозначно сповіщала, що в'їзд заборонено й що стоянка розташована за межею території складу. Харрі почухав укушену литку, глянув на довгу прогалину між контейнерами й заїхав у ворота. Контора охоронця розташовувалась у будівлі, зведеній, як казарми, котру за останні три десятиріччя регулярно добудовували. Й то було недалеко від правди. Залишивши автівку біля входу, Харрі легко подолав останні кілька метрів.

Поки він пояснював причину своєї появи та розповідав про вчорашню пригоду, охоронець сидів мовчки, відхилившись на спинку крісла, заклавши руки за голову, й жував сірника.

Сірник - єдине, що рухалось на обличчі охоронця. Але, як видалось Харрі, коли він почув про двобій з собакою, на його губах промайнула посмішка.

- Чорний метцнер, - мовив охоронець. - Родич родезійського риджбека. Тільки я маю такого у всій Норвегії. Чудовий охоронець пес. Ще й негавкітливий.

- Це я зауважив.

Сірник весело підскочив.

- Метцнер - мисливський пес, він підкрадається до здобичі. Щоб не сполохати.

- Себто ви кажете, що він хотів мене... з'їсти?

- Ну так уже й з'їсти. - Охоронець не вдавався до подробиць й невиразно дивився на Харрі, охопивши потилицю сплетеними долонями. Харрі спало на думку, чи то у чоловіка завеликі руки, чи то голова замала.

- Отже, у той час, як за нашими припущеннями, було убито Пера Голмена, ви нічого не бачили й не чули?

- Убито?

- Коли він застрелився. Нічого не бачили й не чули?

- Взимку охорона сидить у будівлі. А метцнер, як я вже згадував, пес негавкітливий.

- Чи слушно це? Я про те, що пес не здійсмає тривогу?

Охоронець знизав плечима:

- Він робить свою справу, а ми сидимо у теплі.

- Але пес не знайшов Пера Голмена, коли той проліз на склад.

- Ділянка складу чималенька.

- А згодом?

- Ви про труп? Але ж тіло задубіло на камінь. Та й мерцями метцнер не цікавиться, він бере живу здобич.

Харрі здригнувся.

- У поліцейському звіті зазначено, що, за вашими словами, Пера Голмена ви раніше ніколи тут не бачили.

- Саме так.

- Я заходив до його матері й взяв у неї сімейну світлину. - Харрі поклав знімок на стіл перед охоронцем. - Погляньте й напевне скажіть мені, що ви ніколи раніше не бачили цього чоловіка.

Охоронець опустив очі. Перекинув сірника у куточок рота, хотів щось сказати, але раптом завмер. Вийняв руки з-за потилиці, схопив знімок. Довго вдивлявся.

- Еге ж. Помилився я. Бачив я його тут улітку. Важко вгадати... у тому, хто лежав у контейнері.

- Цілком вас розумію.

За кілька хвилин, вже збираючись йти, Харрі спочатку ледь відчинив двері й визирнув надвір. Охоронець засміявся:

- Удень собаку замкнено. До того ж, метцнер має вузькі зуби, рана швидко загоїться. Спочатку я мав на думці придбати кентуккського тер'єра. Він має ікла, мов пилка. Поталанило вам, інспекторе.

- Гаразд, - мовив Харрі. - Будьте готові, невдовзі до вас навідається наша співробітниця й вашому бровкові доведеться укусити дещо інше.

- То що? - спитав Халворсен, тихенько об'їжджаючи снігозбиральну машину.

- Собаці дадуть вкусити щось м'яке, на кшталт глини, - сказав Харрі. - Потім Беата зі своїми криміналістами залле відбиток гіпсом, той застигне, й вийдуть ніби собачі щелепи.

- Он воно як... І цього стане, щоб довести, що Пера Голмена убили?

- Ні.

- Ти наче казав...

- Я казав, що саме це мені й потрібно, щоб довести убивство. The missing link[11 - Ланка, якої бракує (англ.).] у низці доказів.

- А решта ланок які?

- Звичайні. Мотив, знаряддя убивства і привід. Тут звертай праворуч.

- Не второпаю. Ти казав, що підозра ґрунтується на тому, що Пер Голмен використав лещата, щоб пройти на склад?

– Я казав, що я цим здивований. А якщо точніше: пропащий героїновий наркоман шукає собі притулку в контейнерах, але водночас з тим міркує так тверезо, що загодя приносить лещата, щоб зламати браму. От я й почав копати глибше. Паркуйся отут.

– Не розумію, як ти можеш стверджувати, що знаєш винного?

– Міркуй самотужки, Халворсене, адже ти знаєш усі факти.

– Не терплю оцих твоїх вивертів.

– Я лише прагну, щоб ти став гарним поліцейським.

Халворсен кинув косим оком на старшого колегу – чи не кпинить? Обое вийшли з авто.

– Замикатимеш чи ні? – спитав Харрі.

– Замок уночі замерз. Вранці я зламав ключа. Й давно ти знаєш винного?

– Певний час.

Вони перетнули вулицю.

– Знайти, хто – це найпростіше. Підозрюваний очевидний. Чоловік. Кращий друг. Чоловік з гарною репутацією. Але аж ніяк не дворецький. Клопіт не у цьому, а в іншому – як довести те, що відчуваєш чуттям давним-давно. – Харрі натиснув на домофоні кнопку з написом «Голмен». – Саме це ми зараз і робитимемо. Дістанемо шматочок мозаїки, який оберне на око незв'язну інформацію у міцний ланцюг доказів.

З динаміка почулося: «Слухаю».

– Це Харрі Холе з поліції. Чи ми можемо зайти?

Замок задзижчав.

– І діяти треба швидко, – застеріг Харрі. – Більшість убивств розкривають або у перші двадцять чотири години, або не розкривають узагалі.

– Дякую, я це вже чув, – відповів Халворсен.

Біргер Голмен чекав на них на сходовому майданчику.

– Заходьте, – мовив він і пішов уперед у вітальню.

Біля дверей у лоджію стояла ще не прикрашена по-різдвяному ялинка.

– Дружина відпочиває, – мовив Біргер Голмен, випереджаючи Харрі, поки той не спитав.

– Ми неголосно, – мовив Харрі.

Біргер Голмен зажурено посміхнувся:

– Вона не прокинеться.

Халворсен кинув на Харрі стрімкий погляд. Той гмикнув.

– Мабуть, випила заспокійливе?

Біргер Голмен кивнув:

- Завтра похорон.

- Звісно, це важке випробування. Але дякую за фото.

Харрі поклав на стіл світлину: Пер Голмен сидючи й батьки обабіч. Захищають. Чи, якщо глянути з іншого боку, утримують під вартою. У кімнаті запала тиша. Біргер Голмен почував передпліччя під сорочкою. Халворсен нахилився у кріслі уперед, потім відхилився назад.

- Чи ви добре обізнані у тому, що таке наркозалежність, Голмене? - спитав Харрі, не підводячи на чоловіка очей.

Біргер Голмен зморщив чоло.

- Моя дружина лише випила снодійне, але з цього не випливає, що я...

- Я маю на увазі не вашу дружину. Можливо, її ви зможете порятувати. Я про вашого сина.

- Ну, дещо знаю, певна річ. Він сидів на героїні, й у цьому було його горе. - Він хотів щось додати, але передумав. Не зводив очей зі світлини на столі. - Наше спільне горе.

- Безсумнівно. Але якби ви добре знали на тому, що таке наркозалежність, ви б розуміли, що вона пригнічує решту.

Голос Біргера Голмена раптом обурено затремтів:

- Чи ви гадаєте, інспекторе, що я не свідомий цього? Гадаєте... що моїй дружині... він. - Його душили сльози. - Рідній матері...

- Я знаю, - відповів Харрі, - але наркотик важливіший за матір, важливіший за батька. За саме життя. - Харрі зітхнув. - І за смерть.

- Я геть виснажений, інспекторе. Скажіть, чого вам треба?

- За аналізом крові, ваш син помер не від дози. Тобто йому було дуже зле. А коли героїновий наркоман відчувається зле, він так конче потребує «рятівної» дози, що спроможний погрожувати навіть рідній матері, аби лише добути наркотик. Саме наркотик, а не кулю у скроню, укол у передпліччя, у шию, у пах чи в будь-яке інше місце, де є чиста вена. Вашого сина знайшли зі шприцом та пакетиком героїну, Голмене. Він не міг застрелитися. Через те, що найважливішим для нього був наркотик. Над усе... навіть над...

- ...смерть. - Біргер Голмен сидів, обхопивши голову руками, але голос у нього лунав виразно. - Отже, ви вважаєте, що мого сина вбили. Чому?

- Сподіваюся, ви нам поясните.

Біргер Голмен не відповів.

- Бо він погрожував їй? - спитав Харрі. - Бо треба убезпечити дружині спокій?

Голмен підняв голову.

- Ви про що?

– Упевнений, що ви тинялися неподалік Плати, чекаючи. А коли він явився й придбав дозу, пішли за ним слідом. На склад контейнерів. Адже він ночував саме там, коли не мав іншого прихистку.

– Я про це нічого не знаю. Це нечувано, я...

– Та знали ви, знали. Я показав охоронцеві світлину, й він упізнав чоловіка, про якого я спитав.

– Пера?

– Ні, вас. Ви приходили туди улітку. Питали, чи можна пошукати сина у порожніх контейнерах.

Голмен не зводив з Харрі очей, а той вів далі:

– Ви незле все спланували. Обценьки, щоб дістатися на склад, порожній контейнер – цілком придатне для наркомана місце, щоб звести рахунки з життям, та ще й ніхто не зауважить та не почує, як ви стрілятимете. Із пістолета, який, як підтвердить мати Пера, був при її синові.

Халворсен не зводив погляду з Біргера Голмена, тримався наготові, але той навіть не намагався що-небудь робити. Він лише голосно дихав носом, дивився у порожнечу, почісуючи передпліччя.

– Ви нічого не доведете, – відповів Голмен, наче аж із жалем.

Харрі розвів руками. У тиші, що раптом спала, залунало дзеленчання дзвіночків з вулиці.

– А що, свербить? Несила терпіти?

– Та пuste.

– Можна глянути просто тут, а можна у відділку. Обирайте, Голмене.

Дзвіночки лунали щомить голосніше. Сани? У центрі міста? Халворсен мав невідступне передчуття, що ось-ось пролунає вибух.

– Гаразд, – згодився Голмен, розстібаючи сорочку й закочуючи рукав.

На білому волохатому передпліччі виднілися дві малесенькі зашкарублі вавки. А шкіра навколо набула яскраво-червоного забарвлення.

– Поверніть руку, – попросив Харрі.

Така сама вавка, але однісінька, була з внутрішнього боку передпліччя.

– Страшенно сверблять собачі укуси, еге ж? – мовив Харрі. – А надто за десять-чотирнадцять днів, коли починають затягуватися. Таке мені лікар у травмопункті сказав, застерігши, щоб не розчісував вавок. Не варто б і вам розчісувати, Голмене.

Голмен порожнім поглядом дивився на власну руку.

– Справді?

– Три дірочки від зубів. Прислужившись зліпком щелепи, ми, Голмене, доведемо, який саме собака вкусив вас на контейнерному складі. Сподіваюся, ви легко відбилися.

Голмен захитав головою:

– Я не хотів... Я лише прагнув визволити її...

Дзвіночки на вулиці враз затишли.

– Чи ви визнаєте себе винним? – мовив Харрі, роблячи знак Халворсену, котрий враз поліз у внутрішню кишеню, але ані ручки, ані аркуша паперу там не знайшов. Харрі завів очі під лоба й поклав на стіл свого нотатника.

– Він казав, що вкрай змучився. Що йому несила більше терпіти. Я знайшов йому місце у Притулку. Ліжко та триразове харчування за тисячу двісті крон на місяць. Й за місяць-два його обіцяли взяти у програму лікування метадоном. Потому він знов зник, а коли я зателефонував у Притулок, мені сказали, що він утік, не заплативши за помешкання, а згодом... згодом він заявився до нас. З пістолетом.

– Й тоді ви наважились?

– Він уже був пропавшим. Я втратив сина. Я не міг дозволити, щоб він забрав її з собою.

– Як ви знайшли його?

– Не на Платі. Я знайшов його біля «Ейки», сказав, що хочу придбати у нього пістолет. Зброя була при ньому, він показав пістолет і хотів зразу отримати гроші. Але я відповів, що при собі грошей не маю, мовляв, зустріньмося біля задньої брами контейнерного складу наступного вечора. Знаєте, а мені втішливо, що ви... що я...

– Скільки? – спитав Харрі.

– Перепрошую?

– Скільки ви мали намір заплатити?

– П'ятнадцять тисяч крон.

– І...

– Він прийшов. Виявилось, що набоїв у нього немає і, як він сам зізнався, взагалі не було.

– Але ви, певна річ, завбачили це, та ще й калібр стандартний, тож добути набої було неважко, адже так?

– Авжеж.

– Спочатку ви заплатили йому?

– Що?

– Нічого, пусте.

– Зрозумійте мене, це завдавало страждань не лише нам з Перніллою. Для Пера теж кожен день був пекельним. Мій син уже помер й лише чекав, аби хтось зупинив йому серце, котре ніяк не спиняло биття. Чекав...

– Спасителя.

- Так. Саме так. Спасителя.
- Але ж це не ваша справа, Голмене.
- Так. Це справа Господня. - Голмен, опустивши голову, щось пробурмотів.
- Як ви сказали?

Голмен підвів голову, але погляд його блукав у просторі, ні на чому не спиняючись.

- Але якщо Господь не робить своєї справи, її мусить зробити хтось замість нього.

На вулиці брунатні сутінки повили жовті ліхтарі. Коли випадав сніг, в Осло навіть уночі було ясно. Звуки були ніби загорнені у бавовну, а сніг поскрипував, мов феєрверк удалині.

- Чому ми не забрали його? - спитав Халворсен.
- Він не замірюється тікати, натомість має дещо розповісти дружині. За годину-дві пошлемо за ним машину.
- А він просто-таки артист.
- Невже?
- Але ж ридав, коли ти повідомив про синову смерть, хіба ні?

Харрі замислено захитав головою:

- Тобі ще чимало треба вчитися, Молодший.

Халворсен спересердя кобпнув сніг.

- То просвіти мене, о наймудріший.
- Вбивство - це такий винятковий вчинок, що люди витісняють його зі свідомості, сприймаючи як напівзабуте жажіття. Я чимало разів бачив таке. Лише коли про це розповість інша особа, убивця, врешті, усвідомлює, що це існує не лише у його голові, а трапилось насправді.
- Еге ж. Утім, все одно холоднокрівний добродій.
- Хіба ти не зауважив, що він геть розчавлений. Певно, Пернілла мала рацію, кажучи, що з них двох саме він любив сина більше.
- Любив? Убивця? - Голос у Халворсена мало не зірвався від обурення.

Харрі поклав руку йому на плече:

- Поміркуй сам. Хіба це не найбільший прояв кохання - пожертвувати рідним сином?
- Але ж...
- Я розумію, що у тебе на думці, Халворсене. Призвичаюйся, хлопчику, що такі моральні парадокси сповнюватимуть кожен день твого життя.

Халворсен торкнув незамкнені дверцята, але вони намертво примерзли. Несподівано роздратовано він смикнув дверцята, й ті, затріскотівши, розчинилися, а гумова прокладка так і лишилася у проїмі.

Вони посідали в авто, Харрі спостерігав, як Халворсен повертає ключ запалення, а другою рукою доволі сильно ляскає себе по лобі. Двигун заревів.

– Халворсене... – повів Харрі.

– Хай там як, а справу розкрито, комісар зрадіє, – голосно промовив Халворсен, кермуючи на дорогу просто перед вантажівкою, що пищала. Потім показав змерзлий середній палець у люстерко. – Тож звеселімося трошки. – Опустивши руку, він знову ляснув себе по лобі.

– Халворсене...

– Що таке? – пробурмотів той.

– Припаркуй авто на узбіччі.

– Що?

– Паркуйся.

Халворсен загальмував на узбіччі, біля тротуару, відпустив кермо й порожнім поглядом прикипів до вітрового скла. Поки вони гостювали у Голменів, скло вкрилося морозними візерунками. Халворсен голосно дихав, його груди різко здіймалися та опускались.

– Часом хочеться послати таку роботу до бісової матері, – мовив Харрі. – Не переймайся.

– Не перейматимусь, – відповів Халворсен, дихаючи так само важко.

– Ти сам собою, а вони – самі собою.

– Так.

Харрі поклав долоню на спину Халворсену, зачекав. За кілька хвилин відчув, що колега став дихати спокійніше.

– Молодець, – мовив Харрі.

Обидва мовчали, поки машина, маневруючи у потоці пообіднього транспорту, котилася у Грьонланн.

## Розділ 7

Вівторок, 15 грудня. Анонімність

Він височів на найвищому місці найжвавішої вулиці Осло, котра носила ім'я шведсько-норвезького короля Карла Юхана, – Карл-Юханс-гате. Він запам'ятав план міста, який взяв у готелі, й знав, що будівля, обриси котрої виднілися на заході, – то королівський палац, а на сході – Центральний вокзал.

Він сіпнувся.

Високо на стіні палав червоний неоновий термометр, що сповіщав про мороз, й від найменшого поруху повітря відчувався шпаркий холод, що проймав верблуже пальто, котрим він досі був цілком задоволений, а надто через те, що придбав його у Лондоні за помірною ціною.

Годинник біля термометра показував 19:00. Він попростував на схід. Обставини ніби вдало складаються. Темно, люди сунуть хмарою, відеокамери лише біля двох банків, та й ті повернуті на їхні ж таки банкомати. Метро він вже вилучив з переліку шляхів відступу, позаяк там, певно, купа камер спостереження та дешифрація народу. Осло, виявляється, менше, ніж він гадав.

Він зайшов у крамничку одягу, де вподобав блакитну вовняну шапку за сорок дев'ять крон та вовняний жакет за дві сотні, але змінив думку, зауваживши тоненький дошовик за сто двадцять. Одягаючи його у примірочній, він помітив, що пастилки дезодоранту з Парижа так і лежали у його кишені, розламані, подекуди розкришені на порошок.

За сотню метрів вулицею, ліворуч, розташовувався ресторан. Найперше він переконався, що у гардеробі – самообслуга. Чудово, воно й простіше. Проїшов у залу. Напівзалюднена. Добрий огляд. З того місця, де він стоїть, видно всі столики. Поряд виріс офіціант, й він замовив на завтра на шосту столик біля вікна.

Перш ніж піти, перевірів туалет. Приміщення вікон не має. Себто єдиний запасний вихід – через кухню. Незле. Звісно, ідеальних місць не трапляється, та й не надто ймовірно, щоб йому знадобився інший шлях відступу.

Вийшовши з ресторану й кинувши погляд на годинник, він вулицею для пішоходів попростував до вокзалу. Люди дивилися під ноги та убік. Маленьке місце, утім, наділене по-столичному холодною відчуженістю. Добре.

На пероні експресу, який ішов у аеропорт, він знов глянув на годинник. Від ресторану шість хвилин ходи. Потяги йшли що десять хвилин й за дев'ятнадцять хвилин вже були в аеропорту. Отже, можна сісти на потяг о 19:20 й вже о 19:40 бути на місці. Прямий рейс до Загреба о 20:10. У кишені він вже мав квиток, придбаний безпосередньо у компанії САС.

Цілком задоволений, він, вийшовши з нового вокзального терміналу, зішов сходами під скляний дах, де колись, безперечно, був дебаркадер, а наразі понатикано крамниць, й вийшов на майдан. Йорнбанеторг – так було зазначено на мапі. Посеред майдану, втричі більший за природні розміри, красувався величезний тигр, що завмер у русі, поміж трамвайних рейок, машин та натовпу людей. Але телефонів-автоматів ніде немає, хоч адміністраторка казала інакше. Наприкінці майдану, біля навісу, стояла юрба людей. Він наблизився. Дехто балакав, нахиливши одне до одного вкриті каптурами голови. Можливо, мешкають в одному районі, по сусідству, й чекають на той самий автобус. Щоправда, йому вони скидалися на дещо інше. Він зауважив, як худорляві постаті передають щось із рук у руки, поспішаючи геть, горблячись від шпаркого вітру. Збагнув, у чому річ. Адже ж бачив, як продають героїн – і у Загребі, й у інших європейських містах, хоча ніде не торгували так неприховано, як тут. Й збагнув, на що це йому скидалося. Невеличкі купки людей, у яких він і сам колись стояв, коли пішли серби. Біженці.

Але згодом автобус таки під'їхав. Білого кольору. Зупинився трохи далі за навісом. Двері розчинилися, але ніхто не сідав у автобус. Звідти вийшла

дівчина у формі, котру він враз упізнав. Армія спасіння. Він уповільнив крок.

Дівчина підійшла до жінки й допомогла їй зійти в автобус. Слідом за ними увійшли двоє чоловіків.

Він зупинився, спостерігаючи за ними. Випадковість, міркував він, не більше й не менше. Він відвернувся. На стіні невеличкої каплички побачив три таксофони.

За п'ять хвилин він уже повідомив їй у Загреб, що у нього все добре.

- Останнє завдання, - повторили у слухавці.

А Фред розповів, що на стадіоні «Максимар» блакитні леви, «Динамо»-Загреб, граючи проти «Рієки», пішли на перерву, ведучи у рахунку 1:0.

Розмова коштувала 15 крон. На капличковому годиннику показувало 19:25. Пішов зворотний відлік.

Група зібралася у парафіяльному будинку при церкві Вестре-Акер.

Високі замети обрамляли щебеневу стежину, що йде до цегляного будиночка на схилі біля цвинтаря. У голому приміщенні зі стільцями уздовж стін та довгим столом зібралося чотирнадцятеро людей. На перший погляд, можливо, складалося враження, що тут відбувається зібрання житлового кооперативу, адже за обличчями, статтю, віком та одягом не можна було визначити, що то за люди. Від вікон та лінолеуму долі відбивалося різке світло. Зібрання тихцем перемовлялося, крутячи у руках картонні стаканчики. Гучно зашипіла відкриткована пляшка «Ферріса».

Рівно о 19:00 чиясь рука задзеленчала дзвіночком, усі розмови постихали. Всі звернули погляди на жінку років тридцяти п'яти. Вона теж дивилася просто у вічі, не боячись. Тонкі губи підмальовані помадою, тому видавалися м'якішими, густі довгі біляві коси зібрані простенькою застібкою, великі руки спокійно лежали на столі. Витончена жінка, така, що має привабливі риси обличчя, але їй бракує шарму, аби, за норвезькою міркою, назвати її чарівливою. Вона випромінювала стриманість і силу, а владний голос, що за мить сповнив кімнату, ще й посилив це враження.

- Доброго дня, мене звати Астрід, я алкоголічка.

- Привіт, Астрід! - в один голос відповіли присутні.

Астрід нахилилася до книги, що лежала перед нею на столі, й почала читати:

- Єдина умова членства у Спільноті анонімних алкоголіків - це прагнення кинути пити.

Вона вела далі, а ті, що сиділи за столом, знаючи напам'ять усі дванадцять заповідей, ворушили губами. Коли вона замовкала, переводячи подих, згори лунали співи, - там репетирував церковний хор.

- Тема на сьогодні - перша сходинок - така: «Ми визнаємо, що були слабкі перед алкоголем і не мали більше змоги упоратися з власним життям». Я почну й висловлюватимусь коротко, бо, гадаю, покінчила з першою сходиною.

Астрід зітхнула і криво усміхнулася.

– Я не п'ю вже сім років, але щодня, прокинувшись, найперше, що я кажу собі, – я алкоголічка. Мої діти про це не знають, гадають, мама просто дуже легко п'яніла й припинила пити, бо ставала дуже злою. У моєму житті для збереження рівноваги потрібна слухна частка правди й слухна частка брехні. Все може полетіти шкереберть, але я живу одним днем, уникаю першої випивки й наразі працюю над одинадцятью сходинкою. Дякую вам.

– Дякуємо, Астрід, – гримнуло зібрання й заплескало у долоні, а нагорі у цей час прославляли Господа.

Вона кивнула високому чоловікові з коротко підстриженим волоссям, ліворуч від себе.

– Привіт, мене звати Харрі, – мовив він хрипким голосом. Тонка сітка червоних прожилок на чималенькому носі свідчила про багаторічне, аж ніяк не тверезе життя. – Я – алкоголік.

– Привіт, Харрі.

– Я тут новачок, це лише моя шоста зустріч. Чи то сьома. Наразі я ще перебуваю на першій сходинці. Тобто знаю, що я алкоголік, але гадаю, що тримаю себе під контролем. Отож, своєю присутністю тут я ніби сам собі суперечу. Але я дав слово своєму психологові, другові, котрий хоче мені лише добра. За його словами, якщо я спроможуся витримати перші кілька тижнів міркувань про Бога та про духовність, то побачу, що це діє. Я гадки не маю, чи здатні анонімні алкоголіки допомогти самі собі, але я ладен спробувати. Чом би й ні?

Він повернувся ліворуч, показуючи, що договорив. Хтось заплескав у долоні, але Астрід перебила їх:

– Певно, ти вперше взяв слово під час нашого зібрання, Харрі. Й це чудово. Але, оскільки вже завів про це мову, то, може, розповіси більше?

Харрі глянув на неї. І решта присутніх теж. Методика забороняла тиснути на учасників групи. Астрід дивилася йому просто у вічі. Він і на минулих зустрічах відчував її погляд, але відповів лиш раз. Зміряв її нахабним всеохоплюючим поглядом з голови до п'ят, і то не один раз. Загалом побачене припало йому до душі, але найбільше уподобав він те, що коли він глянув на неї наступного разу, вона густо зашарілася. Й під час наступного зібрання дивилася на нього, мов на порожнє місце.

– Ні, дякую, – відповів Харрі.

Несміливі оплески.

Харрі покосував на неї, поки говорив його наступник.

Після зібрання вона спитала, де мешкає Харрі, й запропонувала його підвезти. Харрі завагався, а хор на другому поверсі у цей час наполегливо прославляв Господа.

За півтори години вони обое мовчки випалювали по цигарці, спостерігаючи за димом, який забарвлював синім відтінком темряву в кімнаті. Сире простирадло на вузькому ліжку Харрі ще пашіло теплом, але через холод у кімнаті Астрід до самого підборіддя натягла тонку білу ковдру.

– Було чудово, – мовила вона.

Харрі не відповів, гадаючи, що вона, мабуть, не питає.

– Я кінчила. Першого ж разу. Це не...

– Отже, маєш чоловіка-лікаря?

– Ти вже питав. Відповідь незмінна: так.

Харрі кивнув.

– Чи ти чуєш цей звук?

– Який звук?

– Цокання. Це твій годинник?

– Я не маю годинника. Мабуть, твій.

– Він електронний, не цокає.

Вона поклала руку йому на стегно. Харрі виліз із ліжка. Крижаний лінолеум обпік підшви.

– Хочеш води?

– М-м-м.

Харрі пішов у ванну. Відкрив кран, глянув у дзеркало. Що там вона казала про самотність у його очах? Він нахилився уперед, але побачив лише блакитну сітківку навколо маленьких зіниць й тонку сітку прожилок на білках. Халворсен, зрозумівши, що у них з Ракеллю все скінчилось, сказав, що йому треба шукати втіх у інших жінок. Чи то пак, як він висловився, «витрахати» меланхолію зі своєї душі. Але Харрі не міг, та й не хотів. Знав, що будь-яка жінка, якої він торкнеться, обернеться на Ракель. Йому треба забути, вигнати її зі своєї крові, а не зараджувати такою собі сексуальною метадоною терапією.

Утім, можливо, він помиляється, а Халворсен має рацію. Бо йому було добре. Справді добре. Замість відчуття порожнечі, бо намагався угамувати одну жагу, утамовуючи іншу, він почувався сповненим життям. Й одночасно – знесиленим. Вона знесилила його. І йому сподобалось, як вона це робила. Може, й справді все просто, і для нього так само?

Харрі, відступивши на крок назад, розгледів власне тіло. За минулий рік він схуднув. Поменшало жиру, але й м'язів теж. Скидається тепер на батька. Імовірно.

До кімнати він повернувся з великою півлітровою склянкою води, котру вони випили вдвох. Згодом Астрід знов припала до нього. Спочатку її шкіра видавалася вологою та холодною, але за мить він відчув її тепло.

– А тепер розповідай, – мовила вона.

– Про що розповідати? – Харрі спостерігав за димом, який, звиваючись, скидався на якусь літеру.

– Як її звати? Адже уся справа у «ній», чи не так?

Літера розтанула.

– Можливо.

Харрі спостерігав, як вогонь зжирає цигарку, й розповідав. Спочатку небагатослівно. Жінка, що лежить з ним поряд, – геть чужа, у спальні зовсім темно, слова, злетівши з губ, розчинялися, він гадав, що, певно, саме так усе відбувається у сповідальні. Вихлюпуєш все із себе. Чи то «відпускаєш», як кажуть на зібраннях анонімних алкоголіків. І він повів розповідь далі. Про Ракель, яка торік виставила його за двері, вирішивши, що він одержимий гонитвою за «кротом» у поліції, за Принцом. І про Олега, її сина, котрого викрали просто з дитячої і тримали у заручниках, коли Харрі нарешті наблизився на відстань пострілу. Олег упорався, добре упорався, якщо зважати на обставини викрадення й на те, що Харрі просто на його очах убив викрадача у ліфті на Кампені. А ось для Ракелі все склалося гірше. За два тижні після викрадення, дізнавшись подробиці, вона сказала, що не бажає його більше бачити у своєму житті. Радше – в Олеговім житті.

Астрід кивнула.

– Вона полишила тебе через шкоду, якої ти їм завдав?

Харрі захитав головою.

– Через шкоду, якої я ще не завдав. Поки що.

– Справді?

– Я сказав їй, що справу закрито, але вона повторювала, що я одержимий, і це ніколи не минеться, доки злочинці гуляють на волі. – Харрі загасив цигарку в попільничці, що стояла на нічному столикові. – Не одні, то інші. Що я повсякчас буду когось ловити. Й цей хтось повсякчас буде для них невідступною загрозою. Для неї це занадто.

– Скорше, це вона одержима.

– Та ні. – Харрі посміхнувся. – Вона має рацію.

– Невже? Поясни.

Харрі знизав плечима.

– Підводний човен... – повів він, але не доказав, бо закашлявся.

– Підводний човен?

– Це вона так сказала. Я ніби підводний човен. Занурююсь туди, де темно, холодно й неможливо дихати, а на поверхню випливаю раз на два місяці. Вона не прагне занурюватися туди зі мною. Цілком слушно.

– Чи ти досі їй кохаєш?

Харрі вагався, чи до смаку йому, куди повернула їхня розмова. Він глибоко зітхнув. У голові постала остання сварка з Ракеллю. Його власний голос, тихий, як завжди, коли він сердився чи боявся. «Підводний човен?»

І голос Ракелі: «Порівняння, може, й не найбільш вдале, але ти розумієш...»

Харрі здійсмає руки:

– Чому ні, чудовий образ. А цей твій... лікар? Хто він, авіаносець?

Вона йому роздратовано:

– Він геть не має до цього стосунку, Харрі. Справа у нас. У тобі і мені. Й Олегові.

– Будь ласка, не прикривайся Олегом.

– Не прикривайся...

– Ти використовуєш його як заручника, Ракель...

– Я? Використовую його як заручника? Хіба я викрадала Олега? Хіба я приклала йому до скроні пістолет, коли тобі вкрай треба було утамувати власну жагу помсти?

Жили на її шиї вип'ячуються, вона кричить, її голос стає чужим, неприємним, голосові зв'язки не витримують такого навантаження. Харрі йде, майже безшумно зачиняючи за собою двері.

Він повернувся до Астрід:

– Так, я кохаю її. Чи ти кохаєш свого чоловіка-лікаря?

– Так.

– Тоді чому?

– Він мене не кохає.

– Отже, ти мстишся йому.

Вона здивовано глянула на нього:

– Ні, просто мені самотньо. А ти мені подобаєшся. Мабуть, причини у мене такі ж, як і в тебе. Чи ти сподівався, що все складніше?

Харрі розсміявся:

– Ні-ні. Все гаразд.

– Як ти його вбив?

– Кого?

– А таких багато? Викрадача.

– Не має значення.

– Може, й так, але я прагну почути... – Вона поклала долоню йому поміж ноги, приголубилась, прошепотіла: –...у подробицях.

– Немає сенсу.

– Помиляєшся...

– Добре, але мені не до смаку...

– Припини! – роздратовано скрикнула вона, різко стиснувши йому прутень. Харрі глянув на неї. Блакитні очі зблиснули жорстким блиском у темряві. Вона поспішно всміхнулася, солодко додавши: – Будь ласочка...

За вікном спальні приморожувало дужче, дахи у районі Бішлет потріскували та стогнали, тоді як Харрі переповідав все у подробицях, відчуваючи, як вона спершу залякла, а згодом, врешті, промовила: «Досить. Я вже наслухалася».

Потому як вона пішла, Харрі ще постояв у спальні, прислухаючись до потріскування. І цокання.

Потім нахилився, щоб підняти піджак, скинутий додолу укупі з рештою одєжі, коли вони, у полоні пристрасті, стрімко вдерлися у спальню. Й у кишені знайшов те, що цокало. Прощальний подарунок від Б'ярне Мьоллера. Годинникове скло виблискувало.

Він засунув його у шухлядку нічного столика, але цокання переслідувало його на всьому шляху у країну снів.

Білим рушником з готелю він стер з деталей зброї зайве мастило.

Рух за вікном просотувався усередину рівним гудінням, заглушуючи маленький телевізор у кутку кімнати, у якому було лише три канали із зернистим зображенням, певно, норвезькі. Дівчина-портє забрала у нього піджак, пообіцявши, що його почистять до ранку. Він розклав деталі одна до одної на розгорнутій газеті. Коли вони попідсихали, він зібрав пістолет, прицілився у люстерко й натиснув на курок. Механізм спрацював плавко, він відчув, як рух віддається у руці та плечі. Сухе клацання, холостий постріл. Удавана страта.

Так вони намагалися розколоти Бобо.

У листопаді 1991-го, по трьох місяцях облоги та бомбардувань, Вуковар нарешті капітулював. Коли серби увійшли у місто, періщив дощ. Укупі з залишками підрозділу Бобо – приблизно вісьмома десятками до смерті зморених, зголоднілих хорватських військовополонених – він стояв у їхніх лавах перед руїнами на тому місці, де колись була головна вулиця. Серби наказали їм стояти «струнко», а самі поховалися по теплих наметах. Дощ періщив як з відра, спінуючи глину. За дві години люди почали падати. Лейтенант з підрозділу Бобо полишив лави й хотів допомогти тому, хто впав, але сербський рядовий, ще зовсім хлопчина, вийшовши з намету, вистрілив йому в живіт. Опісля вже ніхто не рушив з місця, всі спостерігали за зливою, що заступила навколишні пагорби, сподіваючись, що лейтенант незабаром вже не кричатиме. Він сам заплакав, але враз почувся за спиною голос Бобо: «Не скигли». І він замовк.

Надвечір, у сутінках, під'їхав джип з відкритим дахом. Серби висипали з наметів, поставали на варту. Він збагнув, що чоловік на передньому сидінні, ймовірно, командувач, «кремінь з ласкавим голосом» – так його прозвали. На задньому сидінні, похнюпивши голову, сидів якийсь чоловік у цивільному. Джип зупинивсь просто перед лавами полонених, і він, оскільки стояв у першому ряду, почув, як командир наказав цивільному глянути на полонених. Щойно чоловік знехотя підвів голову, він враз його упізнав. Місцевий. З Вуковара. Батько одного з хлопчаків з їхньої школи. Чоловіків погляд ковзнув по лавах, дістався до нього, але без натяку на упізнання ковзнув далі. Командир, зітхнувши, підвівся у авто й зовсім неласкаво затримів:

– Хто з вас має кодове ім'я Маленький Спаситель?

У лавах ніхто не ворухнувся.

- Не наслідюєшся вийти уперед, Mali spasitelj? Підірвав дванадцять наших танків, залишив наших жінок вдовами, а сербських дітлахів сиротами!

Він чекав.

- Ну-ну. А хто з вас Бобо?

Й цього разу ніхто не ворухнувся.

Командир глянув на штатського, котрий тремтливим пальцем тицьнув у Бобо, що стояв у другому ряду.

- Підійди сюди!

Бобо наблизився до джипа та водія, що стояв біля авто. Коли Бобо, ставши «струнко», відав честь, водій збив з нього кашкета просто у багно.

- Як впливає з радіопереговорів, Маленький Спаситель під твоєю орудою, - мовив комендант. - Коли твоя ласка, покажи мені його.

- Ніколи не чув ні про якого спасителя, - була відповідь.

Командувач вдарив його руків'ям від пістолета. З носа Бобо цівкою потекла кров.

- Швидше! Я не хочу мокнути тут під дощем, крім того, на мене чекає обід.

- Я Бобо, капітан хорватської арм...

Командувач кивнув водієві, й той закинув Бобо голову назад так, що кров, котра цебеніла з рота та носа на червону хустку на шиї, зміло дощем.

- Телепень! - гаркнув командувач. - Не існує ніякої хорватської армії, є лише зрадники! Обирай: чи ми розстріляємо тебе просто тут і зараз, чи ти зекономиш наш час. Все одно ми знайдемо його.

- А ти все одно нас розстріляєш, - простогнав Бобо.

- Певна річ.

- Чому?

Командувач повернув затвор пістолета. З руків'я крапало. Він притулив дуло до скроні Бобо:

- Тому, що я сербський офіцер, а чоловік має поважати свою роботу. Чи ти готовий померти?

Бобо заплющився, на віях висіли краплини дощу.

- Де Маленький Спаситель? Рахуватиму до трьох, потім стрілятиму. Раз...

- Я Бобо...

- Два!

- Капітан хорватської армії, я...

- Три...

Навіть у гучному шумові дощу сухе клацання пролунало оглушливо.

- Даруй, забув вставити обойму, - мовив серб.

Водій подав йому обойму. Встромивши її у руків'я, зарядив і знов звів курок.

- Остання нагода! Один!

- Я... мій підрозділ...

- Два!

- ...перший піхотний батальйон...

- Три!

Знов сухе клацання. Вуковаровець у джипі схлипнув.

- Дідько, обойма порожня! Добре, нумо ще раз, із добрими бойовими набоями?

Вийнявши обойму, він встромив іншу, смикнув затвор.

- Де Маленький Спаситель? Один!

Бобо пробурмотів:

- «Осе па?... Отче наш...»

- Два!

Небо розітнулось, дощ уперішив стіною, ніби відчайдушно силкуючись зупинити те, що відбувається поміж людей, й, дивлячись на Бобо, він не витримав, уже був розтулив рота, щоб прокричати, що Маленький Спаситель - це він, лише він один - той, що потрібен їм, а не Бобо, хай забирають його. Але цієї миті по ньому пробіг погляд Бобо і відійшов убік, й у його очах він побачив лютий наказ, побачив, як Бобо замотав головою. Потому Бобо здригнувся, кулею розірвало зв'язок душі та тіла, погляд його згас, став безживно-спорожнілим.

У цю мить підбіг молодий серб, котрий поранив лейтенанта.

- Стрілянина біля лікарні! - випалив він.

Командувач вилаявся, зробив знак водієві. За мить двигун заревів, і джип зник у сутінках. Він міг би сказати сербам, що вони не мають причин перейматися. У лікарні немає хорватів, які мали змогу стріляти. Вони всі знезброєні.

Бобо так і лежав обличчям у брудній багнюці. Коли вже геть стемніло й серби вже не могли нікого помітити зі своїх наметів, він полишив лави, нахилився до вбитого капітана, розв'язав вузол на червоній хустці й забрав її.

## Розділ 8

Середа, 16 грудня. Вечеря

Восьма ранку, 16 грудня, день, якому судилося стати найхолоднішим за останні двадцять чотири роки, ще потопав у мороці ночі. Харрі вийшов з управління, взявши у Герд під розписку ключі від квартири Тома Волера. Крокував, піднявши комірець пальта, а коли кашляв, звук ніби потопав у бавовні, ніби повітря загусло через холод, стало важким.

Ранковий час пік, люди, тупцяючи тротуарами, поспішали якнайскоріше опинитися у приміщенні, але Харрі йшов широким кроком, трохи напруживши коліна, якщо часом гумова підшва на «док мартенсах» почне ковзатися на утоптаній кризі.

Коли він увійшов у парубоцьке помешкання Тома Волера у центрі міста, небо за пагорбами Екеберга вже заяснило. Після смерті Волера квартира кілька тижнів стояла опечатаною, але під час обшуку не знайшли жодної зачіпки, котра б привела до імовірних співучасників у контрабанді зброї. Принаймні таке сказав начальник поліції, повідомляючи, що ця справа не є першочерговою через «два нагальні розслідування».

Харрі засвітив світло у вітальні й знов відзначив, як по-особливому тихо в оселі покійного. На стіні перед канапою з блискучої чорної шкіри висів вишуканий плазмовий телевізор з великими, з метр заввишки, динаміками обабіч, котрі, безперечно, були частиною стереосистеми. Кілька картин, що зображали синіх кубічних страховиськ, Ракель називала таке лінійно-циркульним мистецтвом.

Він пройшов у спальню. У вікно просотувалося сіре світло. Прибрано. На столі стоїть монітор. Але системного блока немає. Мабуть, забрали перевірити. Але він не бачив його серед доказів, що зберігаються в управлінні. Власне, Харрі від цієї справи відсторонили. Офіційна причина у тому, що через смерть Волера він був під слідством, яке провадив відділ внутрішньої безпеки. Але його збoryвало невідступне відчуття, що комусь із колег вкрай невигідно, так би мовити, перевертати все каміння.

Вже збираючись полишити спальню, Харрі раптом щось почув.

У квартирі вже не було мертвої тиші.

Віддалене цокання лоскотало шкіру, й волосинки на шкірі ставали дибки. Звук лунав із шафи. Він завагався. Потім розчинив дверцята. Просто за ними стояв розкритий картонний коробок. Він враз упізнав куртку, котра тієї ночі була на Томі Волері. А на куртці лежав цокаючи наручний годинник. Так само, як і тоді, коли Волер просунув руку у віконце у ліфтових дверцятах, до них, а ліфт поїхав, відтявши йому кінцівку. Потому вони сиділи у ліфті, а між ними долі лежала ця рука, воскова, безживна, ніби відтята у манекена, різнячись лише однією дрібницею – на ній був годинник. І цей годинник цокав, не бажаючи зупинятися, жив, достоту як у оповідці, яку батько читав йому у дитинстві, про серце убитого, яке невгамовно стукотіло, врешті звівши убивцю з розуму.

Чітке цокання, енергійне, настирне. Таке добре запам'ятовуєш. Годинник «Ролекс». Важкий і, мабуть, жакливо дорогий.

Харрі зачинив шафу. Голосно тупаючи, пішов до входних дверей. Задзеленчав ключами, замикаючи двері, й гарячково наспівуючи щось, поки не опинився на вулиці, де все заглушив благословенний гуркіт транспорту.

О третій по обіді довгі тіні вже спадали на будинок № 4 на Коммандер-Т. І. Еґрімс-плас, й у вікнах штаб-квартири Армії спасіння світилося.

О п'ятій стало зовсім темно, й ртуть у градусниках опустилася нижче мінус п'ятнадцяти градусів. Поодинокі прибудні сніжинки падали на дах кумедної автівочки, у якій чекала Мартіна Екхоф.

– Ну ж бо, тату, виходь, – бурмотіла жінка, опасливо зиркаючи на шкалу акумулятора. Хтозна, як електромобіль – подарунок від королівської родини – поводитиметься на морозі. Вона перебрала подумки все, що зробила перед тим, як залишити контору: виклала у Мережу повідомлення про прийдешні, а також скасовані службові зібрання, уточнила розклад чергування в автобусі-ідальні, а також біля кружки на Егерторг, прочитала коректуру листа-відповіді у канцелярію прем'єр-міністра щодо щорічного різдвяного концерту в Концертному залі.

Дверцята авто розчинилися, впустивши холод та чоловіка з густим сивим волоссям під форменим кашкетом, із найяснішими блакитними очима, які лишень знала Мартіна. Принаймні у людей старших за шістдесят. Не без зусиль він поставив ноги між панеллю приладів та сидінням.

– Можна їхати, – мовив він, струшуючи сніг з командирських відзнак, з яких випливало, що він є головним командувачем Армії спасіння у Норвегії. Його коротенька фраза пролунала жваво, невимушено-владно, природно для людей, котрі звикли, що їхні накази завжди виконують.

– Пізно ти, – мовила Мартіна.

– А ти просто янгол. – Батько погладив її по щоці, блакитні очі вилискували енергійністю та веселістю. – Тепер треба поквипитись.

– Тату...

– Одну хвилю. – Він опустил віконце. – Рікарде!

Біля входу до Храму, що розташовувався поряд, під одним дахом із штаб-квартирою, стояв молодик. Він сіпнувся, поспішив до них, клишоного загрибаючи ногами й притиснувши лікті до тулуба. Послизнувшись, мало не впав, але втримався на ногах. Підійшов до авто, перевів дух.

– Слухаю, командувачу.

– Клич мене Давидом, як решта, Рікарде.

– Слухаюсь, Давиде.

– От тільки не на кожному слові, будь ласка.

Погляд Рікарда перескакував з командувача Давида Екхофа на його дочку Мартіну й назад. Двома пальцями він стер піт з верхньої губи. Мартіна часто міркувала, як виходить, що у людини впріває одне й те саме місце, хай яка погода чи вітер. Надто коли під час служби чи за інших обставин він опинявся поруч неї, щось шепочучи, ніби кумедне, утім, може, вона б справді вважала його слова кумедними, якби не його погано приховувана нервовість та надто надокучлива присутність. Та ще піт на верхній губі. Часом, коли Рікард сидів поруч неї й навколо стояла тиша, вона чула, як він шарудів, витираючи упрілу губу. Але він не лише упрівав, у нього дуже швидко віростала напрочуд густа щетина. Вранці приходить у штаб-квартиру щойно поголений, як немовля, гладенький, а вже по обіді біла шкіра набуває сизого відтінку, й увечері він приходить на зібрання, поголившись вдруге.

– Я пожартував, Рікарде, – усміхнувся Давид Екхоф.

Мартіна знала, що жартував батько геть незлобливо. Лише часом був неспроможний зрозуміти, що командує людьми.

– Звісно, – Рікард удавано посміхнувся. Нахилився до вікна. – Привіт, Мартіно!

– Привіт, Рікарде, – привіталася вона, удаючи, ніби розглядає шкалу акумулятора.

– Гадаю, ти спроможний мені прислужитися, – мовив командувач. – Останнім часом дороги дуже скуті кригою, а на моєму авто, попри те, що стоїть зимова гума, вона непошипована. Я б самотужки змінив, але мені потрібно у «Сторожову Вежу»...

– Знаю, – швидко промовив Рікард. – Вечерятимете з міністром соціального захисту. Сподіваємося, що збереться чимало журналістів. Я розмовляв з шефом прес-служби.

Давид Екхоф стримано посміхнувся:

– Втішно, що ти у курсі справ. Але річ у тім, що мое авто стоїть тут, у гаражі, й добре було б поставити пошиповану гуму ще до того, як я повернуся. Збагнув?

– Де вона? У багажнику?

– Так. Але лише якщо не маєш нагальніших справ. Я саме телефонував Юнові, він казав, що має таку змогу...

– Ні, ні, – захитав головою Рікард. – Я все зроблю. Не сумнівайтеся... тее, Давиде.

– Певний?

Рікард розгублено глянув на командувача.

– Тобто?

– Справді не маєш нагальніших справ?

– Справді. Я радо. Полюбляю порпатися у машинах та...

– Змінювати гуму?

У відповідь на широку усмішку командувача Рікард лише мовчки кивнув.

Скло піднялося, автівка рушила, й Мартіна сказала батькові, що, як на неї, недобре так використовувати службове завзяття Рікарда.

– Ти, певно, маєш на увазі покірність, – одказав батько. – Не хвилюйся, любонько, це всього лише перевірка.

– Перевірка? Самовідданості? Чи страху перед авторитетом?

– Останнє. – Командувач пирхнув. – Я балакав з Теа, Рікардовою сестрою, й вона мимохідь збовкнула, що Рікардові до завтра дуже кортить закінчити з бюджетом. Якщо так, він мав би залишити гуму на Юна.

– То й що? Рікард просто слухняний.

– Так, слухняний і тямущий. Працелюбний та серйозний. Я лише переконуюсь, чи вдосталь у ньому непохитності та мужності, потрібних на важливій керівній посаді.

– Всі кажуть, що посаду отримає Юн.

Давид Екхоф ледве помітно посміхнувся, дивлячись на власні руки.

– Он як. До речі, я ціную, що ти заступаєшся за Рікарда.

Мартіна дивилася на дорогу, але відчувала на собі батьків погляд, коли він вів далі:

– Ти ж знаєш, що наші родини пов'язані багаторічною дружбою. Вони добрі люди. З глибоким корінням в Армії.

Мартіна голосно зітхнула, придушуючи роздратування.

Для такого завдання потрібна лише одна куля.

Попри те, він зарядив обойму повністю. По-перше, коли обойма повна, зброю чудово збалансовано. А по-друге, осічка найменш імовірна. Шість куль в обоймі, одна в набійнику.

Він надягнув наплічну кобуру, шкіра була м'яка, пахла сіллю, гірким потом та зброярським мастилом. Пістолет лежав так, як годиться. Ставши перед дзеркалом, він одягнув піджак. Не помітно. Пістолети з великим калібром прицільніші, але ж він не снайпер. Штормівка. На неї – пальто. Шапку він поклав у кишеню, перевіrivши, чи не забув покласти у внутрішню кишеню червону шийну хустку.

Глянув на годинник.

– Непохитність, – мовив Гуннар Хаген. – І мужність. – Ось дві найголовніші якості моїх інспекторів.

Харрі змовчав. Гадав, що це не питання. Обійшов поглядом кабінет, у якому часто сидів, достоту як-от зараз. Окрім фрази про те, що комісар розповідає інспекторові, як усе є насправді, все тут тепер інакше. Зникли купи паперів Мьоллера, альбоми з Каченятком Дональдом та К°, встроєні на полицю поміж кодексів та поліцейських інструкцій, велика родинна світлина й ще більше фото золотавого ретривера, котрого колись подарували дітям і про якого вони давно забули, бо дев'ять років тому він помер, але Б'ярне Мьоллер досі за ним тужив.

Чистий стіл з монітором та клавіатурою, маленька срібна підставка з уламком білої кісточки й лікті Гуннара Хагена, на які він саме спирався, спрямувавши на Харрі погляд з-під стріхоподібних брів.

– Утім, є ще й третя якість, як на мене, ще важливіша, Холе. Вгадайте, яка.

– Не знаю, – байдуже одказав Харрі.

– Дисципліна. Дис-цип-лі-на.

Комісар викарбував це слово по складах, й Харрі мало не чекав почути лекцію про походження слова. Але Хаген підвівся й поважно, закривши руки за спину, пройшовся кабінетом, наче мітяти територію. Харрі це видалось кумедним.

- Я кажу про це у кожному підрозділі, віч-на-віч, щоб усі усвідомили, чого я від них сподіваюся.

- У відділі.

- Перепрошую?

- Нас тут ніколи не називали підрозділом. Хоч колись посада називалася «начальник поліцейського підрозділу». Але це просто так, щоб ви знали.

- Дякую, інспекторе. Я врахую. То на чому я спинивсь?

- На дис-цип-лі-ні.

Хаген прошив Харрі поглядом. Той і бровою не повів, тож Хаген знову закрокував кімнатою.

- Останні десять років я читав лекції у Вищому військовому училищі. Зокрема, я фахівець з Бірманської операції. Гадаю, Харрі, ви здивувалися, як це стосується моєї теперішньої посади у поліції.

- Саме так. - Харрі почухав ногу. - Ви, ніби розгорнуту книгу, мене читаете, босе.

Хаген пройшовся пальцем по підвіконню і невдоволено зморщився.

- У тисяча дев'ястсот сорок другому році безмалъ сто тисяч японських солдатів завоювали Бірму. А Бірма за площею переважає Японію удвічі й на той час була окупована британцями, які набагато переважали японців за кількістю та технікою. - Хаген звів угору замазаний палець. - Але в одному японці переважали супротивника й завдяки цьому подолали англійців та індійських найманців. У дисципліні. Японці йшли на Рангун сорок п'ять хвилин, маршируючи, а п'ятнадцять хвилин - на сон. Лягали просто на дорозі, не знімаючи мішків, повернувшись ногами у бік, куди марширували. Щоб, коли прокинуться, не опинитися у канаві й не посунути в іншому напрямку. Напряма надзвичайно важливий, Холе. Розумієте?

Харрі збагнув:

- Гадаю, урешті вони дійшли до Рангуна, босе.

- Саме так. Усі. Тому що діяли, як наказано. Мені саме повідомили, що ви брали ключі від квартири Тома Волера. Так, Холе?

- Зазирнув на хвилю, бос. Виключно з терапевтичних міркувань.

- Сподіваюсь. Справу закрито. Порпатися у квартирі Волера - марнування часу, а поза тим, це суперечить наказові, котрий ви раніше отримали від начальника поліції, а тепер ще й від мене. Гадаю, мені не треба розповідати вам про наслідки непадкорення наказу, зазначу, що японські офіцери розстрілювали солдатів, які пили воду в неналежний час. Не через садизм, а через те, що дисципліна - це оперативне видалення ракової пухлини. Зрозуміло, Холе?

- Зрозуміло... тобто цілком зрозуміло, босе.

- Наразі у мене все, Холе. - Хаген сів у крісло, добувши з шухляди якийсь документ, почав уважно читати, ніби Харрі вже покинув кабінет, й, підвівши голову, здивовано зауважив, що чоловік досі стоїть перед ним. - Ще є питання, Холе?

- Гм, я лише гадав, хіба японці війну не програли?

Після того як Харрі пішов, Гуннар Хаген ще довго сидів, уп'явшись порожнім поглядом у свої папери.

Ресторан був наполовину заповнений. Так само, як і напередодні. У дверях його зустрів привабливий блакитноокий молодик-офіціант з білявими кучерями. Він був такий подібний на Джорджі, що чоловік на мить завмер, не зводячи з нього очей. Збагнув, що видав себе, коли на губах офіціанта засяяла широка посмішка. Вішаючи пальто та штормівку на гачок у гардеробній, він відчував на собі погляд офіціанта.

- Your name?[12 - Ваше ім'я? (англ.)] - спитав офіціант.

Він відповів нерозбірливо.

Довгим тонким пальцем офіціант пройшов сторінкою нотатника із замовленнями.

- I got my finger on you now,[13 - Знайшов вас у переліку (англ.).] - промовив офіціант, блакитні очі прошивали його поглядом, поки він не зашарівся.

З виду ресторан має не надто вишуканий вигляд, але якщо він подумки обрахував правильно, то ціни у меню мають бути помірними. Він замовив пасту й склянку води. Зголоднів. Але серце билось рівно й спокійно. Решта відвідувачів розмовляли, сміялися, усміхалися, наче з ними нічого трапитись не може. Він завжди дивувався, що ніхто нічого не помічає, що навколо нього немає чорного саява, що від нього не відгонить ані холодом, ані смородом розкладу.

Радше, решта нічого не помічають.

Знадвору дзигар на ратуші шість разів ударив свої три ноти.

- Затишний заклад, - мовила Теа роззираючись. Ресторация добре проглядалася, столик стояв біля вікна, що виходило на вулицю. З прихованих динаміків лунала заледве чутна медитаційна музика у стилі нью-ейдж.

- Я хотів повечеряти у надзвичайному оточенні, - відповів Юн, розгортаючи меню. - Що ти замовиш?

Погляд Теа несміливо бігав рядками у меню.

- Найперше замовлю води.

Теа пила чимало води. Юн знав, що це мало якийсь стосунок до діабету та нирок.

- Дійсно непростий вибір, - мовила вона. - Все видається смачним.

- Але ж усе меню не з'іси.

- Не з'іси.

Юн ковтнув слину. Фраза вихопилась мимохіть. Він нишком глянув на Теа. Вона явно нічого не зауважила.

Раптом вона підвела голову:

- Власне, що ти мав на увазі?

- Ти про що?

- Щодо всього меню. Ти прагнув щось сказати, Юне. Я ж знаю тебе, що саме то було?

Він знизав плечима:

- Ми ж домовились, що ще до заручин все розповімо одне одному, хіба ні?

- То й що?

- Чи ти справді розповіла мені... все?

Вона з досадою зітхнула:

- Звісно, Юне. У мене ні з ким нічого такого не було. У тому сенсі.

Утім, у погляді дівчини та на обличчі він зауважив дещо, чого раніше не помічав. Маленький м'яз коло кутика рота напружився, ніби бленда враз затулилася. І він не стримався:

- З Робертом теж?

- Що?

- З Робертом. Я пригадую, як ви фліртували того першого літа в Естгорі.

- Я мала чотирнадцять років, Юне.

- То й що?

Спочатку у її погляді проступила недовіра. Потім він ніби пішов усередину, згас, вона віддалилася від нього. Юн схопив її руку, нахилившись до неї, прошепотів:

- Пробач мені, пробач, Теа. Я й сам не второпаю, що зі мною вдіялось. Я... забудьмо про мое питання, добре?

- Що замовлятимете?

Обидва глянули на офіціанта.

- Свіжу спаржу на перекуску, - мовила Теа, віддаючи йому меню. - Й шатобріан з білими грибами на головну страву.

- Чудовий вибір. Чи можу порадити вам прекрасне, до того ж годяще для цих страв, вино, яке ми щойно отримали?

- Порадити ви можете, але я б залюбки випила води, - сьйливо посміхнулася Теа. - Багато.

Юн глянув на неї, захоплючись її вмінням приховувати власні почуття.

Коли офіціант пішов геть, вона глянула на Юна:

- Якщо вже ти скінчив допитувати мене, то що скажеш щодо себе самого?

Юн криво посміхнувся, похитав головою.

- У тебе ніколи не було дівчини. Навіть у Естгорі.

- А знаєш, чому? - Юн накрив її руку своєю долонею.

Вона похитала головою.

- Бо того літа я закохався в одну дівчинку. - Юн зазирнув їй в очі. - Вона мала лише чотирнадцять років. Відтоді я покохав її.

Він посміхнувся. Теа теж всміхнулася, знову повернувшись зі свого сховку до нього.

- Смачний суп, - мовив міністр соціального забезпечення до командувача Давида Екхофа. Але досить гучно, щоб розчули журналісти.

- Наш власний рецепт, - відзначив командувач. - Кілька років тому вийшла друком наша кулінарна книга, от ми й гадали, що вам, пане міністре, мабуть... - Він дав знак Мартіні, та підійшла і поклала книгу коло тарілки міністра. -...вона стане у пригоді, якщо забажаєте вдома приготувати смачний та поживний обід.

Дешиця журналістів та фотографів, які були присутні у кав'ярні «Сторожова Вежа», почали перешіптуватись. Загалом відвідувачів було небагато, кілька чоловіків з Притулку, заплакана панянка й наркоман із садном на лобі, з якого сочилася кров, котрий трусився, наче осиковий листок, боячись зійти на другий поверх, у медичний пункт Армії спасіння. Мала залюдненість не була дивиною. Зазвичай «Сторожова Вежа» о цій порі зачинена. Позаяк ранковий візит не вписався у денний розклад міністра, він не застав, як залюднено тут зазвичай буває. Командувач пояснив йому це. Додавши, як ефективно провадиться діло й скільки це коштує. Міністр лише кивав головою, не забуваючи справно орудувати ложкою.

Мартіна глянула на годинник. За чверть сьома. Секретар міністра казав, що о 19:00 вони мусять іти.

- Дякую за смачну вечерю, - сказав міністр. - Чи нам стане часу, щоб познайомитися із кимось з відвідувачів?

Прес-секретарка кивнула.

Кокетуює, міркувала Мартіна. Звісно, їм стане часу привітатися з відвідувачами, адже саме з цією метою вони прийшли. А не для того, щоб виділити грошей. Це можна зробити й по телефону. Щоб показати пресі та громадськості міністра, який спілкується з нужденними, їсть суп, за руку вітається з наркоманами, співчутливо та уважно слухаючи їх.

Прес-секретарка знаком показала фотографам, що можна розпочати фотографування. Утім, радше переконалася, що вони зробили знімки.

Міністр підвівся, застебнув піджак, обвів поглядом заклад. Мартіна здогадалася, що він обирає серед трьох можливих варіантів: двоє літніх чоловіків мали вигляд звичайних мешканців будинку для літніх людей й навряд чи є слухними героями для газети – міністр вітається з якимсь наркоманом чи якоюсь повією. Наркоман із садном, як скидається, ніби сам не свій, та й це взагалі вже занадто. А от жіночка... На перший погляд, пересічна громадянка, така, з якою кожен може ототожнитися й котрій хочеться допомогти, дізнавшись її історію, що шарпає душу.

– Чи багато важить для вас змога приходити сюди? – спитав міністр, простягаючи руку.

Жінка звела на нього очі. Міністр назвався.

– Пернілла... – повела жінка, але міністр обірвав її мову:

– Доволі лише імені, Пернілло. Знаєте, з нами тут журналісти. Вони нас сфотографують, чи ви не проти?

– Голмен, – додала жінка й делікатно висякалася у хустинку. – Пернілла Голмен. – Вона показала на стіл, де біля однієї світлини палала свічка. – Я прийшла через сина. Чи не могли б ви дати мені спокій?

Мартіна забарилася біля жінки, а міністр з почтом тим часом поспіхом відійшов. Вона зауважила, що він все-таки пішов до літніх чоловіків.

– Мені прикро, що з Пером таке трапилось, – тихо мовила Мартіна.

Жінка підвела обличчя, набрякле від сліз. І від пігулок, спало на думку Мартіні.

– Чи ти знала Пера? – прошепотіла вона.

Мартіна віддавала перевагу правді. Навіть болісній. Не тому, що її так виховали, а тому, що дійшла висновку, що так жити легше. Але у голосі, що тремтів від сліз, чулося благання. Благання того, щоб хоч хто-небудь сказав, що її син був не лише роботом-наркоманом, тягарем, від якого нарешті звільнилося суспільство, а людиною, яку хтось знав, з якою приятелював, а може, навіть любив.

– Пані Голмен, – вагаючись мовила Мартіна. – Я зналася з ним. Він був гарним хлопцем.

Пернілла Голмен двічі змигнула, не прохопившись ані словом. Силкувалася усміхнутися, але лише скривилася. Спромоглася прошепотіти «дякую», й по щоках знов потекли сльози.

Мартіна зауважила, що командувач махає до неї рукою, але сіла поруч із Перніллою Голмен.

– Вони... вони забрали мого чоловіка, – насилу промовила вона крізь ридання.

– Що?

– Поліція. Кажуть, це він оте скоїв.

Коли Мартіна відійшла від Пернілли Голмен, вона мала на думці довготелесого білявого поліцейського. Він видавався дуже щирим, кажучи тоді, що йому небайдуже до Пера. Її охопив гнів. І водночас вона

почувалася спантеличеною, адже не могла збагнути, чому так сердиться на чоловіка, котрого геть не знає. Зиркнула на годинник. За п'ять сьома.

Харрі зварив рибну юшку. До висипаного пакетика «Фундуса» він додав молока та шматочки рибної запіканки. І багет. Все придбав у «Ніязі» – крамниці, що належала сусідам знизу, Алі та його братові. На столі поруч з величезною тарілкою стояла півлітрова склянка з водою.

Харрі поставив диск. Зробив голосніше. Викинув з голови геть усі думки, зосередившись на музиці та ющі. Звуки та смак. І нічого більше.

Він до половини спорожнив тарілку й вже слухав третій запис, коли телефон задзеленчав. Нехай. Утім, після восьмого дзвінка він підвівся, вимкнув музику.

Телефонувала Астрід.

– Харрі, що поробляєш? – Вона розмовляла тихо, хоча у голосі все одно чулася луна. Мабуть, удома, у ванній замкнулася.

– Їм. І слухаю музику.

– Я збираюся вийти з дому. Маю справу неподалік від твого помешкання. Чи маєш якісь плани на решту вечора?

– Маю.

– Які саме?

– Слухатиму музику.

– Гм. Вочевидь, компанії не потребуєш.

– Не потребу.

Тиша. Астрід зітхнула.

– Повідом, якщо раптом зміниш думку.

– Астрід.

– Слухаю.

– Річ не у тобі, розумієш? Річ у мені.

– Не треба вибачень, Харрі. Якщо ти собі бува подумав, що це для когось з нас є пекучою потребою. Я гадала, було б чудово...

– Може, іншим разом.

– Коли?

– Іншим разом.

– Зовсім іншим?

– Скажімо, саме так.

– Гарзд. Ти подобаєшся мені, Харрі. Не забувай про це.

Розмова скінчилася. Харрі постояв, навіть не вслухаючись у несподівану тишу. Надто був збитий з пантелику. Коли Астрід зателефонувала, йому привиділось обличчя. Здивувало його зовсім не це, а те, що це не було обличчя ані Ракелі, ані Астрід. Він упав у крісло, вирішивши поміркувати про це згодом. Адже якщо це свідчило, що час зробив свою справу й Ракель відходить, то це й так гарний симптом. А отже, немає сенсу ускладнювати цей процес.

Знов увімкнувши стереопротравач, він викинув усі думки з голови.

Він сплатив рахунок. Кинув у попільничку зубочистку й глянув на годинник. За три хвилини сьома. Кобура натирала під пахвою. Добув з внутрішньої кишені світлину. Глянув пильніше. Вже час.

Ніхто з відвідувачів ресторану, враховуючи парочку за столиком по сусідству, не звернув уваги, коли він підвівся й пішов у туалет. Зачинився в одній з кабінок, хвилюк почекав, не поступившись спокусі переконатися, чи пістолет заряджено. Цього його навчив Бобо. Реакція уповільниться, якщо при звичаїшся до розкоші перевіряти двічі.

Хвилина спливла. Він вийшов у гардеробну, одягнув штормівку, зав'язав на шиї червону хустину, нап'яв на самі очі шапку. Відчинивши двері, вийшов на Карл-Юханс-гате.

Стрімким кроком вийшов на найвище місце. Не тому, що поспішав, а через те, що, як він зауважив, таким темпом тут рухалися всі, й завдяки йому ти не вирізнявся із натовпу. Проминув смітник біля ліхтарного стовпа, куди вирішив викинути зброю на зворотному шляху. Просто посеред залюдненої пішохідної вулиці. Поліція знайде його, але це не має значення. Головне, щоб пістолета у нього не знайшли.

Музику він розчув ще здалеку.

Кількасотенна юрба стояла півколом неподалік музикантів, котрі, коли він наблизився, саме доспівали пісню. Поки люди плескали, годинник сповістив, що він нагодився хвилина до хвилини. В середині у півколі, збоку й перед групою висів на дерев'яній підпорці чорний кухоль, а поруч стояв чоловік з фото. Правда, освітлювало його лише вуличними ліхтарями та двома факелами, але це, безсумнівно, саме він. Тим паче що на ньому форма та кашкет Армії спасіння.

Вокаліст щось крикнув у мікрофон, люд зрадів, заплескав у долоні. Музики заграли, блиснув спалах фотоапарата. Грали гучно. Ударник здіймав високо руку, тому вибивав різкі дрібушки.

Він проштовхався крізь натовп, зупинився метрів за три від чоловіка з Армії спасіння й переконався, що шлях відступу вільний. Перед ним стояли дві дівчинки-підлітка, від яких пахло жувальною гумкою, з рота клубочилась пара. Обидві нижчі за нього. Він ні про що не розмірковував, неквапно й без зайвих церемоній зробив те, навіщо прийшов: добув пістолет, простягнув руку, скоротивши відстань до двох метрів. Прицілився. Чоловік біля кухля розділився надвое. Він припинив цілитися, й дві постаті знову злилися в одну.

– За твое здоров'я! – мовив Юн.

Музика текла з динаміків, мов в'язка начинка з пирога.

- Й за твое! - Теа покірно цокнулася з ним.

Вони випили, глянули одне на одного, й він беззвучно промовив: я кохаю тебе.

Вона, зашарівшись, опустила очі, але всміхнулася.

- Маю для тебе маленький подарунок.

- О! - Тон був грайливий, кокетливий.

Юн встромив руку у кишеню, намацав під мобільником твердий пластик коробочки з-під коштовності. Серце закалатало. Господи, як же він радів цьому вечору, цій миті, але водночас млів зо страху.

Мобільник заворушився.

- Чи щось трапилось?

- Ні, ні, даруй... я зараз повернуся.

У туалеті він добув з кишені телефон, глянув на дисплей. Зітхнувши, натиснув «Прийняти».

- Привіт, любий, як ся маеш?

Голос у неї ласкавий, веселий, ніби вона щойно почула щось кумедне, щось, що викликало у неї згадку про нього, цілком імпульсивно. Але мобільник показував шість пропущених дзвінків.

- Привіт, Рагнхільд.

- Дивний такий відголосок, чи ти...

- Стою у туалеті у ресторані. Ми з Теа вечеряємо. Побалакаймо іншим разом.

- Коли?

- Та... іншим разом.

Тиша.

- О, звісно.

- Я мав зателефонувати, Рагнхільд. Я маю дещо тобі розповісти. Певна річ, ти здогадуєшся, що саме. - Юн зітхнув. - Ти і я, ми не можемо...

- Юне, я до пуття не розберу, що ти кажеш.

Юн сумнівався, що вона каже правду.

- Може, я зазирну до тебе завтра увечері, - мовила Рагнхільд. - І ти все поясниш.

- Завтра увечері я буду не сам. І решту вечорів також...

- Тоді зустрінемося у «Гранді», пообідаємо. Я у смс напишу номер кімнати...

- Рагнхільд, я не...

- Не дочуваю. Перетелефонуй мені завтра, Юне. Хоч я матиму зустрічі протягом усього дня. Я сама тобі зателефоную. Не вимикай телефону. Бажаю тобі гарно розважитися, любий.

- Рагнхільд?

Юн глянув на дисплей. Роз'єдналася. Можна вийти надвір й перетелефонувати. Порозумітися з нею, врешті-решт. Просто зараз, якщо вже почав. Це єдине слушне рішення. Й розумне. Розрубати вузол, щоб не заважав.

Вони стояли один проти одного, але чоловік з Армії спасіння наче не зауважував його. Він дихав спокійно, палець поволі тиснув на курок, придушуючи його. Потім їхні погляди перестрілися. І йому спало на думку, що солдат не виказав ані подиву, ані шоку, ані переляку. Навпаки, його обличчя ніби посвітліло, ніби він побачив пістолет у відповідь на свої думки. Прогримів постріл.

Якби він злився з барабанными дрібушками, вони б, певно, цілком заглушили його, але зараз кілька чоловік обернулися й глянули на чоловіка у штормівці. На пістолет й на солдата з Армії спасіння, у якого просто під козирком форменого кашкета з'явився отвір і він упав навznak, викинувши руки уперед, немов лялька.

Харрі здригнувся у кріслі. Треба ж таке, задрімав. У кімнаті панувала тиша. Що ж розбудило його? Він прислухався, але чув лише рівне, тихе, заспокійливе гудіння міста. Хоч ні, додавався ще якийсь звук. Він напружив слух. І дійсно. Звук зaledве можна розібрати, але коли Харрі збагнув, що це, він пролунав чіткіше. Тихе цокання.

Сидячи у кріслі, Харрі заплющився.

Раптом у ньому закипіла лють, він скочив на ноги, пішов у спальню, відкрив шухлядку у нічному столику, схопив подарований Мьоллером годинник й, розчинивши вікно, не вагаючись, замахнувшись, жбурнув його за вікно. Почув, як він ляснув об стіну сусіднього будинку, а потім впав на обледений асфальт. Він зачинив вікно, зачинив на засуви і, повернувшись до вітальні, додав гучності. Та ще й настільки, що мембрани динаміків попливли перед очима, високі частоти приємно лоскотали барабанні перетинки, а баси дрижали у роті.

Юрба на майдані дивилася вже не на музик, а на чоловіка, що лежав у снігові. Формений кашкет, відкотившись убік, лежав тепер біля мікрофона вокаліста, гурт ще не збагнув, що сталося, продовжуючи грати.

Дівчатка-підлітки, що стояли найближче всіх до чоловіка, що впав, обидві відсахнулися. Одна закричала.

Вокаліст, що співав, заплющивши очі, розплющившись, побачив, що увагу прикуто геть не до нього. Озирнувшись, зауважив чоловіка у снігу. Почав шукати очима охоронця, організатора, керівника – хоч когось, хто має змогу взяти ситуацію під свій контроль, але концерт був вуличний, кожен кивав, мовляв, моя хата скраю, музики грали далі.

Потім натовп заворушився, люди розступилися перед жінкою, котра, валаючи: «Роберте!» – штовхалася уперед.

Голос у неї хрипів та зривався. Вліда, зодягнена у тоненьку чорну шкіряну куртку з діркою на лікті. Вона дошкандибала до лежачого, упала поряд навколішки.

– Роберте!

Кістлявою рукою вона торкнулася його шиї. Потім тремтячими пальцями тицьнула у бік музик.

– Цитьте, чорт забирай!

Один за одним вони перестали грати.

– Хлопець помирає. Лікаря покличете, хутко!

Вона знов торкнулася його шиї. Пульсу немає. Як часто вона опинялася у таких обставинах. Часом усе закінчувалося вдало, але здебільшого – зле. Вона була спантеличена. Безперечно, це не передозування, адже хлопець з Армії спасіння не сидить на голці! Посипав сніг, сніжинки розтавали на його щоках, заплющених повіках, нестуглених губах. Привабливий хлопець. Його обличчя розслабилось, і їй спало на думку, що він скидається на її синочка, коли той спить. І раптом вона зауважила тоненьку цівку крові, що стікала з маленького чорного отвору у голові, навскіс до скроні й у вухо.

Чиїсь руки підхопили її, відтягли вбік, над парубком схилювся чоловік. Вона спромоглася ще раз глянути на обличчя хлопчини й раптом з болісною упевненістю усвідомила, що така доля чекає й на її сина.

Він крокував швидко, але не занадто, не біжучи. Спостерігав за спинами перед собою, зауваживши чоловіка, що квапливо йшов попереду, пішов слідом за ним. Ніхто не намагався його зупинити. Й не дивина. Грім пострілу змушує людей задкувати. А таке видовище – тікати. За цих обставин більшість свідків навіть не збагнули, що сталося.

Останнє замовлення.

Гурт продовжує грати.

Почався снігопад. От і добре, люди мимохіть дивитимуться під ноги, щоб уберегти очі.

За кількасот метрів виднілася жовта вокзальна будівля. Він, як часом з ним траплялось, мав відчуття, що навколо все пливе, що з ним нічого не трапиться, що сербський танк «Т-55» – всього-на-всього неквапливе залізне страховисько, сліпе та глухе, й що коли він повернеться додому, рідне місто стоятиме неушкодженим.

Біля смітника, у який він замірився викинути пістолет, хтось стовбичив. Чоловік був у новому, досить модному одязі, але взутий у блакитні кросівки. А обличчя згрубіле, потьмяніле, ніби обпалене, наче у коваля. Й скидається на те, ніби чоловік ще певний час не квапитиметься покидати це місце, бо він опустив праву руку в зелений смітник.

Не вповільнюючи кроку, він глянув на годинник. Дві хвилини тому він вистрілив, а за одинадцять хвилин рушить потяг. А зброя ще при ньому. Проминувши смітник, попростував до ресторану.

Перехожий, що йшов назустріч, кинув на нього погляд. Але він не відвернув обличчя, коли вони порівнялися.

Підійшовши до ресторану, розчинив двері.

У гардеробній мати вовтузилась із блискавкою на дитячій куртці. Вони його не зауважили. Верблюже пальто досі висіло на своєму місці. Під ним стояла валіза. Забравши те й те, він пішов до чоловічого туалету, замкнувся в одній з двох кабінок, знявши штормівку та шапку, одягнувся у пальто. Попри те, що приміщення не мало вікон, він розчув відлуння поліцейських сирен на вулиці. Роззирнувся. Треба позбутись пістолета. Вибір невеликий. Злізши на сидіння унітаза, дістався рукою душника, силкувався покласти пістолет усередину, але він був закритий решіткою.

Він зліз додола. Важко дихав, упрів під сорочкою. До потяга лишається вісім хвилин. Звісно, можна поїхати наступним, то не клопіт. Клопіт у тому, що вже збігло вісім хвилин, а пістолет досі при ньому, хоч вона завжди казала, що загаяння більш як на чотири хвилини спричиняє неприйнятний ризик.

Певна річ, можна лишити пістолет долі, але за одним з головних принципів, яким вони керувалися у своїй праці, зброю мають виявити не раніше, ніж він сам убезпечиться.

Він вийшов з кабінки, підійшов до мийки. Вимивши руки, обійшов поглядом приміщення. Уронос! Очі спинились над мийкою, над скринькою з милом.

Юн та Теа вийшли з ресторану на Торггата, обійнявшись.

Теа зойкнула від несподіванки й засміялася, послизнувшись на підступно ковзкому свіжому снігові на пішохідній вулиці. Вона потягла слідом Юна, але в останню мить він втримався на ногах, порятувавши її, щоб не впала. Сміх Теа дзеленчав у вухах, наче дзвіночки.

– Ти відповіла «так»! – гукнув він у небо, відчуваючи, як на обличчі розтають сніжинки. – Ти погодилась!

У темряві завила сирена. А згодом ще й ще одна. Сирена лунала з боку Карл-Юханс-гате.

– Ходімо гляньмо, що там? – сказав Юн, беручи її за руку.

– Ні, Юне. – Теа насупилася.

– Ну ж бо, ходімо!

Теа вперлася ногами у тротуар, але гладенькі підшви неслухняно ковзали.

– Ні, Юне.

Розсміявшись, він потягнув її слідом, наче санчата.

– Я кажу «ні»!

Через те, як пролунав її голос, Юн зупинився. Він здивовано глянув на дівчину.

Вона зітхнула:

– Не хочу зараз дивитися на якусь пожежу. Хочу додому, у ліжку. З тобою.

Юн довго дивився на неї.

– Я щасливий, Теа. Завдяки тобі я страшенно щасливий.

Він не розчув, чи відповіла Теа. Вона ткнулася обличчям у його куртку.

Частина друга

Спаситель

Розділ 9

Середа, 16 грудня. Сніг

Сніг, що засипав майдан Егерторг, через поліцейські прожектори видавався жовтим.

Харрі з Халворсеном стояли біля входу до пивниці «Три брати», спостерігаючи за роззявами та репортерами, які юрилися за огорожею. Харрі, витягнувши з рота цигарку, закашлявся.

– Багацько репортерів, – мовив він.

– Стрімко понабігали, – кивнув Халворсен. – До редакції ж бо – шапкою докинути.

– Ласий шматочок для журналістів. Убивство у розпал різдвяної клопотні на найвідомішій вулиці Норвегії. Жертву бачили всі – парубок стояв біля кухля Армії спасіння. Під час виступу відомого гурту. Хіба можна бажати більшого?

– Інтерв'ю зі знаменитим слідчим Харрі Холе?

– Наразі, постоїмо тут, – відповів Харрі. – Чи ти визначив час убивства?

– Відразу по сьомій.

Харрі глянув на годинник:

– Вже безмаль годину тому. Чому ніхто раніше мені не зателефонував?

– Гадки не маю. Комісар зателефонував мені десь пів на восьму. Я гадав, що ти вже будеш тут, поки я прийду...

– Отже, ти зателефонував мені з власного почину?

- Ти ж наче інспектор.

- Наче, - пробурмотів Харрі й жбурнув цигарку у сніг. Провалившись у пухку порошу, вона зникла з очей.

- Незабаром всі докази вкриє півметровим сніговим шаром, - мовив Халворсен. - Буденна історія.

- Немає тут жодних доказів.

До них підійшла Беата, сніжинки припорошили її біляве волосся. Між пальцями вона тримала поліетиленовий пакунок з вистріляною гільзою.

- От і помилився! - переможно всміхнувся Халворсен.

- Дев'ять міліметрів, - Беата скривилася. - Цілком звичайнісінька. Й це все, що маємо.

- Забудь, що ви маєте, а чого не маєте. Яке твоє перше враження? Не розмірковуй, кажи, і квит.

Беата посміхнулася. Вона вже знала Харрі. Спершу інтуїція, потім факти. Бо інтуїція - то теж факти, сукупна інформація з місця злочину, яку мозок не відразу здатен висловити.

- Не скажу багато. Егерторг - місце з величезною кількістю пішоходів, тому все страшенно затоптали, попри те, що ми приїхали вже за двадцять хвилин після убивства. Утім цілком зрозуміло, що працював професіонал. Судмедексперт зараз оглядає труп, але, очевидно, що був усього один постріл. Просто у лоб. Фахівець. Отакі відчуття.

- Працюємо, керуючись інстинктами, га, інспекторе?

Всі трое озирнулися. Гуннар Хаген. У зеленій армійській куртці й чорній вовняній шапці. Ледь помітна усмішка у кутиках рота.

- Ми послуговуємося усіма засобами, шефе, - мовив Харрі. - А ви яким вітром?

- Хіба не тут розгортаються всі події?

- Певним чином.

- Чув, Б'ярне Мьоллер віддавав перевагу кабінету. Але я вважаю, що голова має перебувати на полі. Скільки було пострілів? Один чи більше? Халворсене!

- Свідки кажуть, що один, - поспіхом доповів той.

Хаген поворушив пальцями у рукавичках.

- Прикмети?

- Чоловік. - Погляд Халворсена бігав між комісаром та Харрі. - Більше ми нічого не знаємо. Люди спостерігали за музиками, а все трапилось надзвичайно стрімко.

Хаген важко зітхнув.

- У такому натовпі хтось мав би бачити стрільця, хіба ні?

– Можливо, – мовив Халворсен. – Але ми точно не знаємо, де саме стояв убивця.

– Розумію. – Знов ледве помітна усмішка.

– Він стояв просто перед убитим, – мовив Харрі. – Щонайдалі – два метри.

– Справді? – Хаген та колеги обернулися до Харрі.

– Убивця знав, що коли хочеш убити з дрібнокаліберної зброї, треба стріляти у голову, – вів далі Харрі. – А оскільки стріляв усього раз, був певен у результаті. Отже, стояв так близько, що зауважив отвір на лобі або ж знав, що не схибить. На одязі жертви, звісно, лишилися сліди пороху, які підтвердять мою теорію. Щонайбільше два метри.

– Півтора, – мовила Беата. – Більшість пістолетів викидають гільзу праворуч, і то недалеко. Ця була втоптана у сніг за сто сорок шість сантиметрів від трупа. На закатах шинелі вовняні нитки обпалено.

Харрі глянув на Беату. Найперше, що він цінував у ній, – це її здатність запам'ятовувати обличчя, та її розум, старанність та дурнячу віру, що поєднувала їх, – віру в те, що їхня праця – важить.

Хаген тупцяв у снігу.

– Чудово, Льонн. Тоді у кого ж це, скажіть, будь ласка, виникла потреба убити офіцера Армії спасіння?

– Він не офіцер, – мовив Халворсен. – Лише солдат. Офіцери – це їхні штатні співробітники, а солдати – добровольці та контрактники. – Він розкрив нотатника. – Роберт Карлсен. Двадцять дев'ять років. Парубок. Дітей немає.

– Натомість вороги є, – зауважив Хаген. – А якої ви думки, Льонн?

Відповідаючи, Беата дивилася не на Хагена, а на Харрі.

– Може, стріляли взагалі не у певну особу.

– Хіба? – озирнувся Хаген. – А у яку?

– Може, у Армію спасіння.

– Чому ви так вважаєте?

Беата знизала плечима.

– Суперечливі погляди, – встряв Халворсен. – Гомосексуалісти, жінки-священики, аборти. Може, фанатик який-небудь...

– Я врахую цю версію, – мовив Хаген. – Покажіть-но мені тіло.

Беата та Халворсен питально глянули на Харрі. Той кивнув Беаті.

– Святий Боже! – мовив Халворсен, коли Хаген та Беата пішли геть. – Комісар зібрався очолити розслідування?

Харрі, у глибокій задумі, потер підборіддя, дивлячись у бік огорожі, за якою у зимовій темряві повсякчас виблискували спалахи фотоапаратів. А потому кинув:

- Фахівець.
  - Що?
  - На думку Беати, стріляв фахівець. З цього ми й почнімо. Що справжній профі зробить відразу після убивства?
  - Накиває п'ятами?
  - Не обов'язково. Позбавляється всього, що, можливо, пов'яже його з убивством.
  - Від знаряддя убивства.
  - Саме так. Треба перевірити всі смітники, сміттеві кошики, контейнери, баки на відстані п'яти кварталів від Егерторг. Негайно. За потреби викликай підкріплення з кримінальної поліції.
  - Гаразд.
  - І позбирай всі відеозаписи з камер спостереження у крамницях перед та відразу по 19:00.
  - Попрошу Скарре взятися за це.
  - І ще одне. Видання «Дагбладет» бере участь в організації вуличних концертів і робить про них репортажі. Перевір, чи фотографували присутніх.
  - Звісно. Як же мені це на думку не спало?!
  - Потім відправ знімки Беаті, нехай подивиться. Завтра о десятій ранку нарада за присутності всієї групи. У червоній зоні. Перекажеш?
  - Yes.
  - Де Лі та Лі?
  - Допитують свідків в управлінні. Пара дівчаток стояли поряд зі стрільцем.
  - Добре. Попроси Улу скласти перелік родичів та друзів убитого. Спочатку погляньмо, чи не мають вони безперечних мотивів.
  - Ти наче щойно казав, що це фахова робота.
  - Спробуємо опрацювати заразом кілька версій, Халворсене. Й почнімо з того, що видається багатонадійним. Родину та друзів зазвичай знайти найлегше. А у восьми випадках з десяти убивства скоюють...
  - ...знайомі жертви, - зітхнув Халворсен.
- Харрі покликали, й розмова увірвалася. Озирнувшись, він зауважив юрму журналістів, що спішили до них крізь хуртовину.
- Видовище починається, - мовив Харрі. - Переправ їх до Хагена. Я буду в управлінні.

Пройшовши реєстрацію та віддавши валізу у багаж, він попростував до контролю безпеки. У доброму гуморі. Останнє замовлення виконано. Втішений, наважився прокрутити тест із квитком. Жінка-контролер захитала головою, коли він, добувши конверта з внутрішньої кишені, хотів показати квиток.

– Мобільний телефон? – спитала вона норвезькою.

– No. – Він поклав конверт з квитком поміж рентгенівським апаратом та металозукачем, почав знімати пальто й раптом зауважив, що червона хустка досі на шиї, розв'язав її, сунув у кишеню, опустивши пальто у запропонований контейнер, пройшов під аркою металозукача, відчуючи, як пильно за ним спостерігають двоє охоронців. Враховуючи жінку, яка неухильно стежила на екрані за тим, як просвічували його пальто, й охоронця біля протилежного краю конвеєра, він нарахував п'ятьох працівників, які пильнували тільки за тим, щоб він не проніс на борт річ, якою можна послуговуватися як зброєю. Пройшовши крізь арку, він одягнув пальто, повернувся й забрав зі столу квиток. Ніким не зупинений, він пройшов повз охоронців. Отже, ось як легко пронести нишком у конверті з квитком лезо ножа. Перше, що впало в око, – панорамне вікно просто проти нього. Нічого не видно. Вікно запнуте снігом, мов білою запоною.

Мартіна сиділа, нахилившись до лобового скла, з якого двірники неухильно струшували сніг.

– Міністр налаштований прихильно, – задоволено мовив Давид Екхоф. – Вельми прихильно.

– Про це ти знав з самого початку, – сказала Мартіна. – Такі люди не йдуть на вечерю, запросивши пресу, якщо збираються відмовити. Їм же треба перемогти на виборах.

– Звісно, – зітхнув Екхоф, – перемогти на виборах. – Він дивився у вікно. – Ніби добрий хлопчина, цей Рікард, га?

– Ти сам собі суперечиш, тату.

– Треба його трохи навернути, тоді він стане для нас чудовим співпрацівником.

Мартіна під'їхала до гаража біля штаб-квартири й натиснула на дистанційний пульт – сталеві двері почали підійматися вгору. Машина заїхала у гараж, пошипована гума зашурхотіла по кам'яній долівці напівпорожнього приміщення.

Під однією з ламп на стелі, біля синього службового «вольво», стояв Рікард у роботі та рукавичках. Але Мартіна дивилася не на нього, а на високого білявця поруч з Рікардом, вона враз упізнала його.

Дівчина поставила машину біля службового авто, але не вилізла з машини, а взялася щось шукати у торбинці, тоді як батько, не зачинивши дверця, вийшов, й вона почула голос поліцейського:

– Екхоф?

Між голих стін голосно прокотилася луна.

– Саме так. Як можу вам зарадити, добродію?

Дочка чудово знала такий батьківський тон. Привітний, але владний.

- Харрі Холе, інспектор Поліцейського управління Осло. Йдеться про вашого працівника. Роберта...

Мартіна, виходячи з авто, відчула на собі погляд поліцейського.

- ...Карлсена, - вів далі Харрі, знов обернувшись до командувача.

- Про брата, - мовив Давид Екхоф.

- Перепорошую?

- Ми ставимося до колег як до членів родини.

- Розумію. У такому разі мушу з жалем повідомити вас про смерть у вашій родині, Екхофе.

Мартіна відчула, як всередині все стислося. Поліцейський помовчав, ніби надаючи їм час, щоб усвідомили звістку, потім вів далі:

- Роберта Карлсена застрелено сьогодні о сьомій вечора на Егерторг.

- Святий Боже! - вихопилося у командувача. - Як же це?

- Наразі ми лише знаємо, що його застрелила невідома особа з натовпу, яка згодом зникла.

Батько Мартіни не розуміючи захитав головою.

- Але ж ви кажете: о сьомій? Чому... чому ви не повідомили раніше?

- Бо за таких обставин ми найперше повідомляємо найближчим родичам. Щоправда, у нас наразі не виходить з ними зв'язатися.

Поліцейський відповідав по-діловому, терпляче, й Мартіна збагнула, що він звик, що, дізнавшись про смерть, люди ставлять недолугі питання.

- Звісно, звісно, розумію, - відповів Екхоф. Надувши щоки, випустив повітря ротом. - Батьки Роберта наразі мешкають за межами Норвегії. Але ви могли б зв'язатися з його братом, Юном.

- Його немає вдома, а мобільник вимкнено. Мені казали, що, може, він затримується у штаб-квартирі. Але тут я перестрів лише цього парубка. - Він кивнув у бік Рікарда, котрий стояв, наче зажурена горила, - скляний погляд, безвільно звисають руки у великих рукавицях, на сизій верхній губі виступили краплини поту.

- Де, на вашу думку, я можу знайти брата? - спитав поліцейський.

Мартіна з батьком презирнулися, похитали головами.

- Чи є якісь думки щодо того, хто б міг бажати смерті Робертові Карлсену?

Обидва знову захитали головами.

- Гаразд. Тепер ви все знаєте. Мені вже час, але завтра мені доведеться поставити вам кілька питань.

- Певна річ, інспекторе, - мовив командувач і випростався. - Але поки ви ще з нами, якщо ваша ласка, розкажіть подробиці того, що трапилось.

- Почитайте у телетексті. Я кваплюся.

Мартіна зауважила, як батько потьмянів на лиці. Обернувшись до поліцейського, перестріла його погляд.

- Мені прикро, - відповів він. - Час - найголовніший фактор на цьому етапі розслідування.

- Спробуйте... пошукати його у моєї сестри, Теа Нільсен.

Усі трое озирнулися на Рікарда. Він ковтнув слину.

- Вона мешкає на Гетеборггата, у будівлі, яка належить Армії.

Поліцейський кивнув. Уже збираючись йти, ще раз звернувся до Екхофа:

- Чому його батьки не мешкають у Норвегії?

- Це довга історія. Вони відійшли.

- Відійшли?

- Втратили віру. Людям, які виросли в Армії, часто непросто, якщо вони обирають інший шлях у житті.

Мартіна пильно спостерігала за батьком. Але навіть вона, його дочка, не зауважила й краплі нещирості на його кам'яному обличчі. Поліцейський пішов геть, й вона відчула, як очі сповнюються слізьми.

Коли кроки інспектора стихли, Рікард, кахикнувши, промовив:

- Літню гуму я поклав до багажника.

На той час, коли інформаційна служба аеропорту Осло зробила оголошення, він уже давно все збагнув.

- Due to weather conditions, the airport has been temporarily closed.[14  
- У зв'язку з погодними умовами аеропорт тимчасово закрито (англ.).]

Нічого страшного, мовив він собі, як і годину тому, коли повідомляли, що через снігопад рейс затримується.

Вони чекали, а тим часом сніг вкривав літаки волохатим килимом. Він мимохіть почав шукати поглядом людей у формі. Чомусь йому видавалось, що на льотному полі вони мають бути зодягнені у форми. А коли жінка у синьому біля виходу 42 піднесла до рота мікрофон, він збагнув усе за виразом її обличчя. Вона з прикрістю повідомляла: посадка відбудеться завтра о 10:40. Пасажири всі гуртом придушено застогнали. Вона прошебетала, що авіакомпанія оплатить зворотну дорогу потягом у Осло й ночівлю у готелі «САС» для транзитних пасажирів та пасажирів, що мають зворотний квиток.

Нічого страшного, знову повторював він собі, коли потяг мчав крізь темний нічний краєвид. Дорогою в Осло потяг зупинився лише раз: біля осередку будиночків, оточених білизнаю. Під самісінькою лавкою на платформі сидів собака, у ліхтарному світлі виднілися снігові пластівці, що літали у повітрі. Собака подібний до Тінто, блудного грайливого пса, що тинявся околицями у Вуковарі, коли він був малим. Джорджі та старші хлопці

напнули на нього нашийник з написом: «Звати Тінто, власник – всі». Ніхто не кривдив Тінто. Ніхто. Але часом цього було замало.

Потяг протяжливо застогнав й знову рушив у сніговий вихор.

Коли Теа йшла відчиняти двері, Юн відійшов у дальший кінець кімнати, щоб бути непомітним із входних дверей. Емма, сусідка:

– Даруй, Теа, але цьому чоловікові конче треба побалакати з Юном Карлсеном.

– З Юном?

Почувся чоловічий голос:

– Мені сказали, що я, імовірно, знайду його у такої собі Теа Нільсен, що мешкає за цією адресою. Біля домофону прізвищ не зазначено, але ця добродійка ласкаво допомогла.

– Юн? Тут? Не знаю, як...

– Я з поліції, мене звати Харрі Холе. Річ у братові Юна.

– Робертові?

Юн вийшов до дверей. З порога на нього дивився чоловік однакового з ним зросту, з ясно-блакитними очима.

– Чи Роберт щось накоїв? – спитав він, силкуючись не зважати на сусідку, що виглядала з-за плеча поліцейського.

– Ми не знаємо. Дозвольте увійти?

– Прошу, – мовила Теа.

Увійшовши, поліцейський зачинив двері перед носом роздосадуваної сусідки.

– Боюся, я маю недобрі новини, може, сядете?

Всі трое посідали навколо журнального столика. Просто як удар у сонячне сплетіння – Юн машинально нахилився уперед, почувши від поліцейського, що трапилось.

– Мертвий? – перепитала пошепки Теа. – Роберт?

Поліцейський кахикнув й повів далі. Слова лунали для Юна ніби темні, таємничі, майже незбагненні звуки. Поки поліцейський переповідав обставини смерті, він упнувся поглядом в одну точку. У нестулений рот дівчини, на губи, що виблискували, – вогкі, почервонілі. Дихала вона часто й неглибоко. Юн зауважив, що поліцейський змовк, лише почувши голос Теа:

Кінець ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию  
(<http://www.litres.ru/u-nesbo/spasitel/?lfrom=362673004>) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

notes

Примечания

1

Біблія. Переклад І. Огієнка.

2

Бронкс, Квінз – райони у Нью-Йорку.

3

Це ваш дзвінок-будильник... (англ.)

4

Так, мамо (серб. – хорв.).

5

Байдуже (англ.).

6

Гонка біркебейнерів – щорічна лижна гонка між містами Рена та Ліллекхаммер, дистанція 58 км, учасники біжать з вантажем 3,5 кг; вшановують пам'ять двох біркебейнерів (воїнів громадянської війни в Норвегії в кінці XII ст.), котрі, за переказами, у 1206 р. перенесли цим маршрутом дворічного принца Хокона.

7

На добу, адже так, сер? (англ.)

8

Платитимете карткою чи готівкою, сер? (англ.)

9

Немає потреби. Я заплачу просто зараз (англ.).

10

Щось іще, сер? (англ.)

11

Ланка, якої бракує (англ.).

12

Ваше ім'я? (англ.)

13

Знайшов вас у переліку (англ.).

14

У зв'язку з погодними умовами аеропорт тимчасово закрито (англ.).